

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Historie Státního okresního archivu Hradec Králové od jeho počátků do současnosti

Kristýna Stehlíková

Bakalářská práce

2019

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kristýna Stehlíková**
Osobní číslo: **H17066**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Spisová a archivní služba**
Název tématu: **Historie Státního okresního archivu Hradec Králové od jeho počátků do současnosti**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Student prozkoumá archivní fond Státního okresního archivu Hradec Králové a sepíše jeho historii od počátku jeho předchůdců až po současnost. Zaměří se na jeho organizační vývoj, postavení v soustavě archivů, zmíní významné osobnosti, které stály v čele archivu a uvede přehled nejdůležitějších archivních souborů. Získané informace doplní o ohlasy v soudobém tisku a zaměří se na výjimečnost či odlišnost archivu. Zhodnotí jeho význam pro současné historické bádání.

Rozsah grafických prací: **obrazová a mapová dokumentace**

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Archivní soubor Státního okresního archivu Hradec Králové, současná archivní legislativa, webové stránky archivu, soudobá dokumentace, rozhovory se současnými či bývalými zaměstnanci archivu, články v odborném a dobovém tisku týkající se archivu.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Helena Pochobradská, Ph.D.**

Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2019**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny, které jsem k práci použila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury i v poznámkách pod čarou.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti, které vyplývají ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce, jako školního díla dle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že dochází k využití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat příspěvek na úhradu nákladům které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním mé práce v Univerzitní knihovně.

Poděkování:

Dovolte mi, abych poděkovala především vedoucí bakalářské práce paní Mgr. Heleně Pochobradské, Ph.D. za její ochotu, odborné vedení, cenné rady a skvělý přístup při tvorbě této práce, ale i během celého studia. Dále bych chtěla poděkovat celému Státnímu okresnímu archivu Hradec Králové a to především panu Mgr. Radku Pokornému za informace týkající se jeho osoby i za informace, které se týkaly přímo archivu. Také bych chtěla poděkovat paní Mgr. Andrey Svatošové za podání mnohých informací pro zpracování mé práce. Závěrem bych chtěla poděkovat celé rodině za velkou podporu po celou dobu mého studia.

Anotace

Práce s názvem „Historie Státního okresního archivu Hradec Králové“ od jeho počátků do současnosti je zaměřena na obecnou historii archivu. I když se práce především zabývá historií této instituce, v začátku se objevuje i stručná historie města Hradce Králové. Další kapitoly jsou věnovány osobnostem města a poté se již dostaneme přímo k samotné historii Státního okresního archivu Hradec Králové.

Klíčová slova:

- ❖ Archiv, Město, Depozitář

Abstract

The paperwork titled “The History of State District Archive of Hradec Králové” from its inception until the present is aimed on the general history of this institution. Although the paperwork deals mainly with the history of the institution, a brief history of Hradec Králové is also mentioned in its beginning. The other chapters are dedicated to personalities of the city and then we finally get to the history of State District Archive of Hradec Králové itself.

Key words:

- ❖ Archives, City, Depository

Obsah

Úvod	1
1. Město Hradec Králové	4
1. 1. Dějiny města	4
2. Osobnosti města Hradce Králové	12
3. Počáteční dějiny archivu v Hradci Králové	16
3. 1. Od roku 1951	17
3. 2. Sloučení Hradeckého archivu	18
3.3. Nové uspořádání archivu	20
3. 4. Od roku 1986	23
4. Současnost	31
5. Ředitelé archivu	36
6. Významné archiválie	38
6. 1. Špatné zacházení s písemnostmi	40
7. Význam slova archiv	42
7. 1. Archivnictví a legislativa	42
7.2. Archivy a archivnictví	42
8. Publikace vydávané archivem	46
8. 1. Charakteristika archivního fondu	47
9. Badatelna archivu	49
9. 1. Pravidla badatelny	49
9.1.1. Jak se v badatelně chovat	50
9. 1. 2. Další informace	50

9. 1.3. Knihovna archivu.....	51
Závěr.....	52
Seznam pramenů a literatury.....	54
Resumé.....	58
Seznam zkratek.....	59
Přílohy.....	60

Úvod

Okresní archivy jsou instituce, ve kterých se v rámci České republiky shromažďují, uchovávají, evidují a zpřístupňují historicky cenné písemnosti. Jejich budování bylo započato v první polovině 50. let 20. století, kdy docházelo k reorganizaci archivní správy v tehdejší Československu. Vedení archivů přecházelo pod Ministerstvo vnitra, které mělo veškerou odpovědnost nad archivnictvím. Okresní archivy vznikaly převážně sloučením městských archivů v příslušném okrese. Stejně tomu bylo i v případě dnešního Státního okresního archivu Hradec Králové, s jehož historií Vás seznámím v této bakalářské práci.

V současné době je Státní okresní archiv Hradec Králové stabilizovanou institucí po stránce personální i materiální. Jeho hlavním úkolem je péče o spravované archiválie a jejich zpřístupňování odborné i laické veřejnosti. Zaměstnanci vyvíjejí aktivity také v oblasti archivní osvěty a propagace archivu jako celku, podílejí se na publikační činnosti a spolupracují se studenty v rámci odborné praxe.

Cílem bakalářské práce je poskytnutí informací o historii Státního okresního archivu Hradec Králové od jeho počátků do současnosti, přiblížení vývoje struktury archivu, archivních fondů a představení významných archiválií i publikační činnosti archivu. Druhotným cílem práce je stručné shrnutí historie města Hradce Králové ve vazbě na vznik archivu a seznámení s významnými osobnostmi působícími v archivu i ve městě.

Práce je rozdělena do devíti kapitol. První kapitola je věnována stručné charakteristice dějin města Hradce Králové, jež byly důležitým faktorem pro vznik archivu. Na začátku kapitoly seznámím s počátky osídlení v této oblasti i s rozvojem města. Vzácnými archiváliemi jsou městská privilegia, která v minulosti obyvatelům Hradce Králové vydávali Eliška Rejčka, Jan Lucemburský, Karel IV., Jiří z Poděbrad, Vladislav Jagellonský i panovníci z rodu Habsburků. Popíši jednu z nejdůležitějších a zároveň nejstarších listin hradeckého archivu pocházející z doby panovníka Přemysla Otakara I. Nakonec zmíním několik zajímavých informací o historických stavbách, kterými jsou kostel Nanebevzetí Panny Marie, Biskupská rezidence, Mariánský sloup a Bílá věž.

Druhá kapitola popisuje významné osobnosti města Hradce Králové, kterými byli například Vincenc Paulus, Jan Kabašta, Josef Hartman, PhDr. Jaromír Mikulka, CSc., Jan Wipler, PhDr. Jaroslav Šůla, CSc., prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc. a další.

Ve třetí kapitole je zachycena historie Státního okresního archivu Hradec Králové, včetně metod ukládání archiválií, které se používaly ještě před založením archivu a vznik jednotlivých budov. Nelze opomenout ani důležité události které poznamenaly historii archivu například datum 4. 5. 1960, kdy vznikl Státní okresní archiv Hradce Králové sloučením Okresního archivu v Novém Bydžově, Místního archivu v Libranticích, Chlumci nad Cidlinou, Smiřicích a Třebechovicích pod Orebem. Poslední část této kapitoly popisuje rok 1986, v němž se archiv nuceně stěhuje z budovy Záložního úvěrového ústavu do svého současného sídla ve Škroupově ulici.

Čtvrtá kapitola pojednává o současnosti archivu. Představí dnešní budovu archivu, chod archivu, jeho vybavení. Závěrečná část této kapitoly se zabývá přehledem depozitářů, které hradecký archiv za dobu svého působení vlastnil. Zahrnuje zámek Barchov, zámek Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou, bývalé školy v Divci a ve Výravě, budovy v Třebechovicích pod Orebem, Třesovicích, Smidarech, Svobodných Dvorech a budovy přímo v Hradci Králové v Kovové ulici a Škroupově ulici.

Pátá kapitola má za úkol seznámit čtenáře s významnými řediteli Státního okresního archivu v Hradci Králové, kterými byli pan Leopold Rejmánek, prom. hist. Petr Zimmermann a Mgr. Radek Pokorný.

Šestá kapitola je zaměřena na významné archiválie, kterými je například Kniha svědomí města Nového Bydžova 1311 – 1470, městská privilegia, listina Přemysla Otakara I. z roku 1225, Liber documentorum z let 1532 – 1757, knihy trhové či knihy svatebních smluv. Poslední listinou zahrnutou v této kapitole je Berní rejstřík z let 1390 – 1403. Konec kapitoly nastíní problematiku „nešetrného“ zacházení s písemnostmi, se kterou se potýkal nejeden archiv v České Republice.

Sedmá kapitola definuje význam pojmu archiv, archiválií, archivní sbírky, archivní pomůcky a také akreditaci archivů. Dále se věnuje aktuální legislativní úpravě v oblasti archivnictví a spisové služby. Vysvětluje obsah a význam zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě. Detailně nahlédne na dva typy archivů (archivy veřejné a soukromé).

Osmá kapitola se zabývá publikacemi vydávanými přímo Státním okresním archivem v Hradci Králové a také stručnou charakteristikou archivního souboru.

V závěrečné kapitole je hlavní prostor věnován badatelně archivu. Nacházejí se zde informace o jejím chodu, který se řídí Badatelským řádem, o nabízených službách a také o jejím zřizovateli. V poslední části této kapitole je stručně zmíněna knihovna archivu. Popisuje obsah knihovny, počty kusů knižního fondu v současnosti i počty evidovaných svazků v jednotlivých etapách vývoje.

1. Město Hradce Králové

Město Hradec Králové se nachází na východě Čech v nížinné oblasti na soutoku řek Labe a Orlice. Pro své příhodné umístění je dnes metropolí Královéhradeckého kraje. Tento správní obvod čítá celkem 81 sídelních jednotek, z nichž pět získalo status města. Sám Hradec Králové pak nese titul města statutárního.¹

1.1. Dějiny města

Město neneslo vždy jen název Hradec Králové, kromě současného názvu bylo také uváděno jako Hradec Králové nad Orlicí a Labem nebo Hradec nad Labem.² Krajina okolo řek Labe a Orlice byla hojně osídlována již v době prehistorické. Bohaté archeologické výzkumy a nálezy z nich vzešlé toto tvrzení hojně podporují. Přímou na soutoku těchto dvou řek začaly již v době kamenné vznikat chráněné osady, které byly předzvěstí vzniku bohatého středověkého sídliště.³ V 10. století zde stálo slovanské hradiště s rušným tržištěm.

Posuneme-li se do 11. století, nesmíme opomenout nejstarší zmínku o městě Hradci Králové v darovací listině z kláštera Opatovického, která vznikla v roce 1086 za vlády krále Vratislava II. Další zmínku nacházíme v Kosmově kronice z roku 1091.⁴ Velmi cenná je listina vydaná panovníkem Přemyslem Otakarem I. v roce 1225, která poprvé uvádí Hradec Králové jako město a dále obyvatelům daruje ves Vestec patřící bratrům Petrovi a Benedovi. Za ni jim věnoval ves Čistěves a osvobodil je a jejich potomky od služebnosti.⁵ Obyvatelé počáteční éry nebyli jenom domácí Slované, ale usídlili se zde i němečtí kolonisté.⁶ Ti se společně s početnou vrstvou kupců a řemeslníků podíleli na rozvoji města. V této době se vytvořila půdorysná osnova původního městského opevnění.

---

¹ORP Hradec Králové. Základní charakteristika území [online]. 2009. [cit. 2016 – 2 – 2].

URL: <<http://mapy.kr-kralovehradecky.cz/prumzony/cz/HK-zakladni-charakteristika.htm>>.

²MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850*. Nadace Historica. Hradec Králové, sv. I/1, s. 11-14. 1994. ISBN 80-900048-9-X.

³ZIMMERMANN – REJMÁNEK – WIPLER – SVATOŇOVÁ. Inventář města Hradce Králové (1225 – 1945[1949]), Dějiny původce fondu: *Počátky města*. s. I.

⁴SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Průvodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003, s. 8.

⁵ZIMMERMANN – REJMÁNEK – WIPLER – SVATOŇOVÁ. Inventář města Hradce Králové (1225 – 1945[1949]), Dějiny archivního fondu a jeho charakteristika, s. IX.

⁶SOKA HK, Berní rejstřík města Hradec Králové (1390-1403), Kn. 1, NAD 283.

14. století

Počátkem 14. století sloužil Hradec i další královská města⁷ jako zástava Jana Lucemburského k získání financí na jeho válečné výpravy. Vykoupen byl v roce 1333 spolu s Vysokým Mýtem Karlem IV. Rychtář, městská rada a obecní starší spravovali městskou pečeť s českým lvem známou už z roku 1362. K rozvoji bohatství města přispívaly výhody a dary, které městu potvrzovali čeští panovníci. Monopolní postavení městských řemesel zaručovalo právo mílové, příjmy měšťanů zase právo várečné. Města Hradec Králové, Chrudim a Vysoké Mýto obhospodařovala také čtvrtá manželka Karla IV. Eliška Pomořanská. Právě ona vydala Hradci dvě významná privilegia, a to prodej masa na svobodném trhu a pečení chleba.⁸

Ve 14. století začalo město bohatnout a rozrůstat se. V této době byl Hradec Králové svým významem, rozlohou a počtem obyvatel nejvýznamnějším českým městem ihned po Praze. V době, kdy se Hradec stal věnným městem české královny Elišky Rejčky, započala výstavba chrámu Sv. Ducha, který se dodnes nachází na Velkém náměstí.⁹ Čilý stavební ruch ovládl i hradecká předměstí. Stálo zde sedm kostelů, dva kláštery a tři špitály pro chudé a nemocné. Ramena obou řek spojovalo šestnáct mostů.

Město postupem času stále více rozkvétalo. Docházelo k upevnění postavení městských řemesel a tím i výsadního postavení hradeckých cechů. Nejvýznamnějším cechem byl cech řeznický. Tento cech se zformoval ještě před rokem 1357.¹⁰ Následoval cech ševcovský, objevuje se zde od roku 1399 a dalším, neméně významným byl cech soukenický.¹¹

---

⁷MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850*. Nadace Historica. Hradec Králové, sv. I/1, s. 35. 1994. ISBN 80-900048-9-X.

⁸Tamtéž.

⁹ Infocentrum Hradec Králové. Kultura a volný čas: Historie Hradce Králové [online]. 2015. [cit. 2016 – 2 – 2]. URL: <<http://www.hkinfo.cz/rozcestnik.html>>.

¹⁰ SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Průvodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003, s. 9 – 10.

¹¹ BĚLINA, PAVEL. Ze správní a hospodářské agendy města Hradce Králové ve 14. a na poč. 15. stol. In *Sborník archivních prací*, r. 23, 1973, s. 156 – 191.

15. století

Centrem města byla ve všech obdobích budova radnice. První zmínky o ní nacházíme už v roce 1418 v souvislosti s plánovanými opravami, které však byly kvůli začínajícím válkám pozastaveny.¹²

V době husitské revoluce se husité spolu s knězem Ambrožem zmocnili města, počestili ho, ale ochudili o četné umělecké a stavitelské památky. V této době začal chátrat Hradecký hrad a jeho opravy se již nikdy neuskutečnily. Kromě hradu byly zničeny i kostely a kláštery. Jan Žižka v roce 1423 v Hradci Králové založil „menší tábor“. Roku 1440 se po letech uklidnila politická i náboženská situace. V těchto dobách se začalo opět objevovat krajské zřízení, v jehož čele stál hejtman, který byl volen v krajském sněmu, jemuž se také říkalo¹³ landfrýd.¹⁴

Další významnou osobou byl Jiří z Poděbrad, který se stal hradeckým starostou. Za jeho vlády byl opraven chrám sv. Ducha a postavena honosná kašna, ta se však do dnešní doby nedochovala. Potvrzením starých privilegií se Hradec začal znovu těšit dobré finanční situaci, mohl si dovolit nakupovat okolní vesnice a stal se mocným feudálním městem.¹⁵ Kulturní rozkvět města pokračoval i za vlády Vladislava Jagellonského.¹⁶

16. století

Na trůn nastoupili Habsburkové a od této doby se měnily vztahy měst k panovníkovi. Zemské stavy se v roce 1546 rozhodly nepřidat k císaři Ferdinandu I., který chtěl vojensky pomoci svému bratru Karlovi V. O rok později, v roce 1547, byl svolán opoziční stavovský sněm, který požadoval, aby panovníkovi bylo odebráno výhradní právo svolávat sněm a jmenovat zemské úředníky.¹⁷

---

¹²SOKA HK. Klicperova pamětní kniha (1836–1870), inv. č. 515, Kn. 226, NAD 283, s. 691.

¹³MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850*. Nadace Historica. Hradec Králové, sv. I/1, s. 83 – 112. 1994. ISBN 80-900048-9-X.

¹⁴vysvětlení slova landfrýd – doslovně znamená zemský mír. V češtině též znamenal sněmík, což je výrazem označující dohodu správních celků v rámci „zemského“ míru.

¹⁵Tamtéž. s. 117 – 126.

¹⁶Tamtéž. s. 133 – 153.

¹⁷SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Průvodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003, s. 11.

Po výhře Habsburků u Mühlberku nad Šmalkaldskou jednotou se situace obrátila. Z měst, která šla proti králi, nejhůře dopadl Tábor, Žatec a Hradec. Hradec musel zaplatit pokutu a bylo mu odebráno mnoho pozemků.¹⁸

„Demokratizace, projevující se zvýšeným uplatňováním městského stavu, byla živnou půdou pro odboj českých královských měst proti císaři Ferdinandovi I., který usiloval o mocenskou politiku svého rodu. Odpovědí byla roku 1547 konfiskace majetku města a ztráta politických práv dosažením královského rychtáře, ochuzení půjčkami, daněmi a pokutami.“¹⁹

V roce 1562 byla část majetku městu vrácena, ale to již město ztratilo vůdčí postavení v kraji.²⁰

Za vlády Rudolfa II. Habsburského dochází nejen k rozkvětu Prahy, ale také Hradce. Město pomohl vyvést z nepříznivé hospodářské situace městský primas Martin Cejp z Peclínovce,²¹ který byl radním a později také vrchním starostou města. Výsledkem jeho působení na radnici je renesanční přestavba města, nové dláždění, úprava radnice, opevnění, stavba školy a jedné z dominant města, Bílé věže.

Ta se začala stavět v roce 1509 pod vedením architekta Švendy. Po jeho smrti na jeho práci navázali italsí řemeslníci a věž v roce 1574 dostavěli. Zvon Augustin, který je považován za druhý největší v Čechách, byl vyroben v roce 1509 hradeckým zvonařem Ondřejem Žáčkem. Své místo na věži zaujal v roce 1580. V roce 1591 vzhled věže doplnily ještě hodiny. Jejich zhotovitelem byl mistr Vavřinec.²²

17. století

Pohromou pro město byla třicetiletá válka. V roce 1555 ukončil první období náboženských válek tzv. Augšpurský mír. Tato mírová dohoda přijatá císařem Karlem V. a říšskými knížaty přikazovala úplnou oddanost panovníkovi a nařizovala, že všichni obyvatelé žijící v zemi musejí vyznávat stejné náboženství jako panovník.

---

¹⁸ SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Průvodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003, s. 11.

¹⁹ Hradec Králové město na dlani: Hradec Králové – historie města [online]. [cit. 2016 – 2 – 2].

URL: <<http://historie.hradeckralove.cz/>>.

²⁰ Tamtéž.

²¹ SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Průvodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003, s. 13.

²² Tamtéž, s. 12.

Díky tomuto aktu opustilo Hradce Králové v průběhu několika let mnoho obyvatel. Z knihy o dějinách Hradce Králové doktora filozofie Jaromíra Mikulky se dozvídáme, že městská část Hradce Králové se z odchodů velkého počtu rodin nikdy nevzpamatovala.²³

V roce 1664 bylo v Hradci zřízeno biskupství. Stavební aktivitou biskupa a jezuitů získalo město barokní tvář. Napomohli tomu stavitelé Carlo Lurago a Jan Blažej Santini-Aichel.

18. století

Na náměstí vyrostla monumentální stavba kostela Nanebevzetí Panny Marie s varhany z roku 1765²⁴ a přilehlou jezuitskou kolejí, biskupská rezidence, kaple sv. Klimenta a morový sloup, jako poděkování za to, že se městu vyhnula morová epidemie.

Další stavební rozvoj zabrzдила válka o rakouské dědictví a válka sedmiletá. Smutný osud města dovršil požár roku 1762, který založili na několika místech současně pruští vojáci. Ohni podlehla téměř polovina města. Ničivého požáru nebyla ušetřena ani klenba chrámu Panny Marie. Celkem bylo spočítáno 160 vyhořelých domů a 30 vyhořelých budov na předměstí.²⁵

Bylo nutné zahájit opravy města. Pruské vpády přiměly Josefa II, jako spoluvladaře Marie Terezie, k rozhodnutí vybudovat z Hradce Králové pevnost. Stavbě pevnosti v letech 1766 až 1789²⁶ ustoupila hradecká předměstí. Jednalo se o Nový Hradec Králové, Kukleny, Farářství a Pouchov.

Za vlády Josefa II. získalo město německý ráz. Chrám Panny Marie byl přeměněn na posádkový vojenský kostel. Jezuitský řád byl zrušen. Z jezuitské koleje vznikla kasárna.²⁷ V této době odešlo mnoho duchovních.²⁸ Kulturní a obrozenecký život se soustřeďoval kolem institucí divadla, gymnázia, semináře a nakladatelství s knihkupectvím.

---

²³MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850*. Nadace Historica. Hradec Králové, sv. I/1, s. 5-12. 1994. ISBN 80-900048-9-X.

²⁴ Biskupské gymnázium B. Balbína. Almanach v Hradci Králové, Hradec Králové, 1997, s. 12.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ ZIKMUND, J. – POSPÍŠILOVÁ, J. *Fotoalbum města Hradce Králové (1866 – 1918)*, Hradec Králové: Garamon, 2002, s. 214 - 217.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Průvodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003, s. 15.

Z chrámu Svatého Ducha se naštěstí podařilo zachránit knihovnu. Díky tomu dnes můžeme v Chrámu Svatého Ducha spatřit středověké tisky a rukopisy.²⁹

19. století

Během revolučního roku 1848 byla díky Františkovi Cyrilu Kampelíkovi založena Slovanská lípa a Národní garda.³⁰ V roce 1851 byl Hradec Králové vyhlášen samostatným městem a do jeho čela zvolen starosta Ignác Lhotský. O šest let později, v roce 1857, byla Hradcem vedena železnice. Dále vznikl cukrovar, strojírna, plynárna, záložna a spořitelna. V roce 1864 Antonín Petrof³¹ založil světoznámou továrnu na výrobu pian. V roce 1866 vyrostla infekční nemocnice,³² stavěla se gymnázia. První gymnázium se nacházelo v budově dnešní zdravotní školy v ulici Komenského. Roku 1881 byl založen dům pro výchovu hluchoněmých dětí. Mezi dalšími byla postavena odborná škola pro umělecké zámečnictví. Ještě je potřeba zmínit založení prvního městského divadla a výstavbu tělocvičny Sokol, která se nacházela na Kavčím plácku.³³

„V 80. letech bylo postaveno Klicperovo divadlo, založeno muzeum, živý kulturní ruch panoval i na hradeckém gymnasiu, jehož žákem byl v 60. letech Alois Jirásek a na počátku minulého století i Karel Čapek a Emil Vachek.“³⁴

Za hradeckými hradbami na kopci Chlum se v roce 1866 rozhodla válka mezi Pruskem a Rakouskem. Další rozvoj města však hradby velmi brzdily. Z tohoto důvodu bylo v roce 1884 nařizeno císařem Františkem Josefem I. jejich zbourání. Schváleno říšskou radou však bylo až za devět dlouhých let.³⁵

---

²⁹SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Průvodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003, s. 15.

³⁰ Tamtéž s. 15.

³¹Hradec Králové město na dlani: Hradec Králové – historie města [online]. [cit. 2016 – 2 – 2].

URL: <<http://historie.hradeckralove.cz/>>.

³² ZIKMUND, J. – POSPÍŠILOVÁ, J. *Fotoalbum města Hradce Králové (1866 – 1918)*, Hradec Králové: Garamon, 2002, s. 214 - 217.

³³ Tamtéž.

³⁴Hradec Králové město na dlani: Hradec Králové – historie města [online]. [cit. 2016 – 2 – 2].

URL: <<http://historie.hradeckralove.cz/>>.

³⁵ SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Průvodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003, s. 15.

V roce 1895 byl starostou města zvolen JUDr. František Ulrich. Na svůj post nastoupil v době, kdy se bouraly hradby, upravovaly uvolněné pozemky, stavěly nové budovy, komunikace, vypracovávaly se regulační plány.

Doktor Ulrich pozval do města architekta Jana Kotěru, který ještě před 1. světovou válkou zrealizoval na nábřeží budovu muzea. Vznikla Labská elektrárna, Evangelický kostel v Nezvalově ulici a obchodní akademie na náměstí Svobody.

20. století

Po říjnu 1918 nastala pro město nová epocha. Díky starostu Ulrichovi a tvůrčí činnosti prof. Josefa Gočára³⁶ se vytváří moderní urbanistický obraz města. Vyrostly nové stavby, jimž vévodí již zmíněná budova muzea, následují ji budovy sokolovny, filharmonie i městských lázní, dále komplexy škol od mateřských až po střední, například měšťanská škola, kde se dnes nachází Gymnázium Boženy Němcové,³⁷ bylo upraveno Masarykovo náměstí, a další. Kromě J. Gočára a J. Kotěry působili v meziválečném období ve městě ještě vynikající architekti O. Liska, O. Novotný a V. Rajchl.³⁸ Josef Gočár zpracoval územní plán města, vytvořil regulační plán nábřeží, podílel se na výstavbě domů v Labské kotlině i centra města (dnešním Ulrichově náměstí). Je rovněž architektem Gymnázia J. K. Tyla, Sboru kněze Ambrože, Okresního a finančního úřadu, ve kterém dnes sídlí Magistrát města i slavného schodiště Na Kropáčce.

Rozvoj města byl přerušen druhou světovou válkou. Během ní však připojením obcí Pražské Předměstí, Kukleny, Slezské Předměstí, Svobodné Dvory, Plotiště nad Labem, Pouchov, Plácky, Malšovice, Třebeš, Kluky a Nový Hradec Králové vznikl Velký Hradec Králové. V roce 1924 byly k městu připojeny ještě Věkoše.³⁹

---

³⁶Hradec Králové město na dlani: Hradec Králové – historie města [online]. [cit. 2016 – 2 – 2]. URL: <<http://historie.hradeckralove.cz/>>.

³⁷ SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Průvodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003, s. 16.

³⁸ ZIKMUND, J. – POSPÍŠILOVÁ, J. *Fotoalbum města Hradce Králové (1866 – 1918)*, Hradec Králové: Garamon, 2002, s. 214 - 217.

³⁹ Tamtéž. s.17.

Za období socialismu ve městě probíhala rozsáhlá bytová výstavba. V těchto dobách se však nerespektovaly urbanistické požadavky a jejich znakem byla stavba velkých sídlišť, například v částech Slezského Předměstí, Labské Kotliny I. a II. a také na Moravském Předměstí.

21. století

Od 1. ledna 2002 dochází k reorganizaci státní správy a město Hradec Králové se stalo opět krajským městem. Na seznamu kulturních budov nalezneme dvě stálé divadelní scény (Klicperovo divadlo a divadlo Drak), dvě muzea, multifunkční centrum, filharmonii, Galerii moderního umění apod. Hradec Králové je univerzitní město, působí zde Univerzita Hradec Králové, Farmaceutická fakulta Univerzity Karlovy a Fakulta vojenského zdravotnictví Univerzity obrany.⁴⁰

---

⁴⁰Informace poskytla Mgr. Andrea Svatošová, archivářka. Hradci Králové 16. dubna 2019.

2. Osobnosti města Hradec Králové

Vincenc Paulus

Tento historik a řídicí učitel se narodil 28. 2. 1840 v Lukavci u Chrudimi. Nejprve studoval školu v Zaječicích, dále se vzdělával ve škole v Chrudimi. Tamtéž navštěvoval dvě nižší reálky a také studoval doma kvůli přípravám na vyučování žáků v Zaječicích.

V Hradci Králové v letech 1857 – 1858 absolvoval vzdělání pro učitele. Díky tomuto dvouletému studiu mohl učit v Hnátnici, Cuclavi, v Miřeticích, v Hlinsku, v Seči a v Chrasti. V Chrasti nejprve působil jako řídicí učitel a poté se v roce 1894 stal ředitelem.⁴¹Během svého života, přispíval svými články do časopisů Česká škola, Český lid, Ratibora, Obnovy, Královéhradecký kraj, Ročenka Královéhradecká apod.⁴² Mezi lety 1907 – 1912 psal městskou kroniku, která je uložena v archivním fondu města Hradce Králové. Zpracoval inventář 6000 kusů vyčištěných mincí.⁴³ Po své vynikající učitelské kariéře, která trvala čtyřicet let, se přestěhoval do města Hradce Králové, kde 24. 7. 1913 zemřel.⁴⁴

Jan Kabašta

Jan Kabašta se narodil 9. 11. 1905 v Ústí nad Orlicí. Byl absolventem hradeckého učitelského ústavu. Je dodnes považován za významnou postavou třebechovického městského archivu. Mimo jiné zastával funkci dobrovolného archiváře.

V archivu v Třebechovicích pod Orebem působil v letech 1952 – 1986. Byl také třebechovickým kronikářem a archivářem hradeckého archivu. Publikoval převážně v třebechovickém zpravodaji. Zemřel 16. 8. 1986 v Novém Bydžově.⁴⁵

---

⁴¹BENÝŠKOVÁ, Jarmila-VÍCH, František. *Literární Hradec Králové, slovníková příručka*. Hradec Králové: Okresní knihovna Hradec Králové, 1994. s. 115, ISBN 80-85059-10-X.

⁴² Tamtéž.

⁴³ SVATOŠOVÁ, ANDREA. Bakalářská práce: *Hradecký kraj – vlastivědný časopis z počátku 20. století*, příloha B. Hradec Králové, 2001.

⁴⁴ BENÝŠKOVÁ, Jarmila - VÍCH, František. *Literární Hradec Králové, slovníková příručka*. Hradec Králové: Okresní knihovna Hradec Králové, 1994. s. 115, ISBN 80-85059-10-X.

⁴⁵ HOFFMANOVÁ, JAROSLAVA – PRAŽÁKOVÁ, JANA. *Bibliografický slovník archivářů českých zemí*. Praha: Libri, 2000, s. 293, ISBN 80-7277-023-3.

Josef Hartman

Josef Hartman se narodil 15. 8. 1921 v Lovčicích u Hradce Králové. V letech 1937 - 1941 pracoval jako zedník. Posléze se začal realizovat v sepisování regionální historie, která ho zajímala již od dětství.

Když se vydal do hlavního města Prahy, čas trávil v knihovnách a v pražských archivech. V archivu ministerstva zemědělství v Těšnově ho archivář Václav Davídek přivedl ke studiu archivnictví.

Po roce 1951 začal pracovat jako archivář v Chlumci nad Cidlinou. Pracoval také jako archivář na pobočce archivu Hradec Králové umístěné na zámku v Chlumci nad Cidlinou. Ve své praxi se zaměřoval především na dějiny města Chlumce nad Cidlinou, kde také 8. 1. 1991 zemřel.⁴⁶

PhDr. Jaromír Mikulka, CSc.

Doktor filosofie Jaromír Mikulka se narodil 25. 9. 1923 v Hradci Králové. Zde absolvoval gymnázium a poté pokračoval studiem historie na Filozofické fakultě v Praze. Mezi lety 1947 – 1950 působil na Státní archivní škole v Praze. Byl také pomocnou vědeckou silou v Archivu země České rovněž v Praze a to v letech 1948 – 1950. A od roku 1950 pracoval v archivu města Hradce Králové. Zde se zaměřil převážně na dějiny Polska a mezislovanské vztahy.⁴⁷

Během působení v hradeckém archivu vydal publikaci:⁴⁸ „*Dějiny Hradce Králové do roku 1850 I., II.*“⁴⁹ Toto čtyřsvazkové dílo mapuje Hradecko od prvních zmínek do roku 1850. Dílo bylo vydáváno nadací Historica a vycházelo mezi lety 1994 – 1997.⁵⁰ Jaromír Mikulka zemřel dne 6. 1. 2009.⁵¹

---

⁴⁶SVATOŇOVÁ, ANDREA. Průvodce po osobních a rodinných fondech: Josef Hartman, [online]. [cit. 2016 – 2 – 2].

URL:< <http://vychodoceskearchivy.cz/stare/hk/x.htm>>.

⁴⁷ HOFFMANOVÁ, JAROSLAVA – PRAŽÁKOVÁ, JANA. *Bibliografický slovník archivářů českých zemí*. Praha: Libri, 2000, s. 422, ISBN 80-7277-023-3.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Státní okresní archiv Hradec Králové. Publikační činnost, [online]. [cit. 2016-02-02].

URL: < <http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/publikacnicinnost/>>.

Jan Wipler

Jan Wipler se narodil 19. 12. 1933 v Hradci Králové. Po gymnáziu absolvoval dvouletý kurz archivnictví na pražské univerzitě. Z Prahy se vrátil zpět do rodného města, kde od roku 1960 až do roku 2002 působil v archivu. Je tvůrcem inventárních fondů, např. fondu obecních úřadů a fondu soukromých pozůstalostí.⁵²

PhDr. Jaroslav Šůla, CSc.

Doktor filozofie Jaroslav Šůla se narodil 18. 1. 1938 v Přerově. Střední školu absolvoval v Rokycanech a poté nastoupil na vysokou školu do Prahy. Jeho oborem je český jazyk a dějepis. Po studiích začal pracovat v Krajském muzeu východních Čech v Hradci Králové. Odtud přešel do Státního okresního archivu v Hradci Králové, kde působil od roku 1990 do roku 2001. Zde se zaměřoval převážně na numizmatiku.⁵³

prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc.

Profesorka Milena Lenderová se narodila 25. 9. 1947 v Kostelci nad Orlicí. Studovala v Hradci Králové a po složení maturitní zkoušky pokračovala ve studiích dějepisu a francouzštiny na Filozofické fakultě v Praze. Po ukončení vysokoškolského studia učila na gymnáziu v Semilech. Mezi lety 1983 – 1990 pracovala jako vedoucí archivárka ve Státním okresním archivu Hradec Králové.⁵⁴ Odtud přešla do Pardubic jako odborná asistentka na vysoké škole chemicko – technologické. Působila i na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kam nastoupila v roce 1993 a získala zde docentský titul.

V letech 1997 – 1998 přerušila své působení na univerzitě v Českých Budějovicích a odjela do Francie, kde vedla českou sekci na Univerzitě Paula Valéryho v Montpellier. Po této zkušenosti se opět vrátila na univerzitu v Českých Budějovicích a působila zde až do roku 2006. V roce 2001 byla jmenována profesorkou a děkankou na nově zřízené Fakultě humanitních studií na vysoké škole v Pardubicích. Na této univerzitě působila také jako zástupce vedoucího na katedře regionálních věd.

---

⁵²HOFFMANOVÁ, JAROSLAVA – PRAŽÁKOVÁ, JANA. *Bibliografický slovník archivářů českých zemí*. Praha: Libri, 2000, s. 717, ISBN 80-7277-023-3.

⁵³ BENÝŠKOVÁ, Jarmila - VÍCH, František. *Literární Hradec Králové, slovníková příručka*. Hradec Králové: Okresní knihovna Hradec Králové, 1994. s. 149–150, ISBN 80-85059-10-X.

⁵⁴HOFFMANOVÁ, JAROSLAVA – PRAŽÁKOVÁ, JANA. *Bibliografický slovník archivářů českých zemí*. Praha: Libri, 2000, s. 376, ISBN 80-7277-023-3.

Je členkou několika mezinárodních organizací, např. Société internationale napoléonienne (Quebec, Canada), Société française d'Etudes du 18e siècle (Paris, Francie).⁵⁵ Je také členkou domácích vědeckých společností, např. Společnosti pro dějiny 18. století, Praha; Společnosti Edvarda Beneše, Praha; Národní komitétu historiků apod.⁵⁶

Milena Lenderová se také věnuje dějinám 19. století, zabývá se především událostmi s označením gender history⁵⁷, dále se zabývá dějinami každodennosti apod. Napsala spoustu monografií, například Radostné dětství? Dítě v Čechách 19. stol., Tragický bál, Život a smrt Pavliny ze Schwarzenbergu a Správní vývoj okresu Hradce Králové, který je uložen ve Státním okresním archivu Hradec Králové.⁵⁸

---

⁵⁵Historická dílna: prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc. [online]. [cit. 2016 – 2 – 2]. URL: <<http://www.historickadilna.fpe.zcu.cz/Lenderova.htm>>.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ téma gender history můžeme najít na stránkách UHV na univerzitě v Pardubicích. Tento pojem lze vyjádřit několika způsoby. Uvedeme si například jeden ze způsobů. Který je podle Margaret Mead. Ona vyzdvihuje odlišnosti biologické a sociální povahy mezi mužem a ženou. Pojem gender znamená „sociální pohlaví“.

⁵⁸ Historická dílna: prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc. [online]. [cit. 2016 – 2 – 2]. URL: <<http://www.historickadilna.fpe.zcu.cz/Lenderova.htm>>.

3. Počáteční dějiny archivu

Jelikož měl Hradec Králové velmi cenná a důležitá privilegia, bylo nutné tyto listiny uchovat, což vedlo k vytvoření prvotního archivu.⁵⁹ V nejstarších dobách archiv nahradily truhly, do kterých se důležité listiny ukládaly. Předchůdcem dnešního archivu byl však až Královéhradecký městský archiv. Jeho institucionální vývoj nebyl vůbec jednoduchý.

Po roce 1850 se písemnosti starší městské registratury nacházely nad kaplí Sv. Josefa při kostele Panny Marie. Na hradecké radnici se uchovávala registratura novější.⁶⁰ Důležité knihy byly ukládány do hradeckého muzea.

První z významných osobností působících na půdě ještě institučně neustáleného archivu v období před první světovou válkou byl učitel Vincenc Paulus. Velmi pomohl archivu v začátcích hlavně tím, že sbíral materiály týkající se dějin města, vypisoval si k nim údaje a z nich dělal opisy. Na úsilí Pauluse pak delší dobu nikdo nenavázal. To se snažil změnit státní archivní inspektor Václav Vojtíšek. Díky němu byly v roce 1937 historické písemnosti zhruba uspořádány a hromadně uloženy v České průmyslové bance na tehdejší Žižkově náměstí č. p. 139/140 (dnes Velké náměstí). Tímto krokem byl položen základ tenkrát ještě městského archivu. V nových podmínkách tak mohl od roku 1943 středoškolský profesor Jaroslav Skočdopole několik hodin týdně pokračovat v práci Vincenta Pauluse.⁶¹ Jaroslav Skočdopole je znám tím, že vytvořil ke klíčové části registratury města základní archivní pomůcku, a to způsobem umělé manipulace.⁶²

V budově České průmyslové banky se zaměstnanci městského a okresního archivu (toto označení měl od roku 1953 do roku 1960) a poté okresního archivu (od 1960 do 1986) museli vyrovnávat s mnoha nevyhovujícími podmínkami. Budova měla skleněnou střechu, v depozitářích chybělo topení, sociální zařízení byla společná pro muže i ženy. Ani badatelé to neměli snadnější. Museli sedět na ochozech pod skleněnou střechou ve společném prostoru se zaměstnanci archivu.

---

⁵⁹SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Průvodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003, s. 32.

⁶⁰ Státní okresní archiv Hradec Králové. Historie archivu: *Dějiny archivu*. [online]. [cit. 2016-02-02]. URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/historiearchivu/>>.

⁶¹ SOKA HK. Plány práce – čtvrtletní, event. pololetní (1953 – 1959), inv. č. 18, evidenční jednotka kt1, ukl. č. 9.

⁶² Státní okresní archiv Hradec Králové. Historie archivu: *Dějiny archivu*. [online]. [cit. 2016-02-02]. URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/historiearchivu/>>.

3. 1. Od roku 1951

Městský archiv v Hradci Králové, předchůdce Okresního archivu, nebyl v začátcích svého vzniku samostatný, ale patřil pod správu hradeckého muzea.⁶³ Prvním stálým zaměstnancem v této instituci byl historiograf Jaromír Mikulka. Nepůsobil zde však dlouho, protože musel nastoupit vojenskou službu, a poté už se do Hradce Králové nevrátil.⁶⁴

Mezníkem se stal rok 1953. Od 1. ledna začal ve funkci městského a okresního archiváře působit Leopold Rejmánek. Po vzniku jednotné archivní organizace v letech 1953 – 1954 zahájil archiv plnění povinností na okresní úrovni.⁶⁵

Pro představu, kolik archiválií bylo v roce 1953 a jaký archivní materiál zde byl uložen, dokládá korespondence hradeckého pivovaru, ve které můžeme vyčíst, že k 28. březnu 1953 bylo v archivu v Hradci Králové uloženo celkem 106 gruntovních knih, dále knihy trhové, knihy svatebních smluv z roku 1743 a knihy z masných krámů z roku 1560.⁶⁶

Situační zpráva z roku 1954 referuje o umístění archivu a jeho nájemních depozitářích. Kancelář archivu se nacházela na Pospíšilově ulici, byla to ovšem kancelář provizorní a byla využívána pouze do roku 1957. Archiválie byly umístěny ve dvou místnostech ve 4. patře budovy na Velkém náměstí, které ale nevyhovovaly zásadám pro ukládání písemností zejména kvůli velkému kolísání teplot. Nejcennější archiválie, což byla městská privilegia, musely být umístěny v trezoru krajského muzea. Ostatní archiválie byly uloženy v regálech vyřazených ze škol, cennější ve skříních nebo krabicích.⁶⁷

V revizní zprávě sepsané Lepoldem Rejmánkem v roce 1954 se řeší stav archivu ve vojenské klinické nemocnici. Archiv byl umístěn ve třech místnostech suterénu nemocnice v Hradci Králové. Místnostmi vedlo velké množství potrubí tepelného zařízení, na stěnách byla k vidění vlhká místa, archiválie byly uloženy v otevřených policích.

---

⁶³SVATOŇOVÁ, Stanislava. Inventář Státní okresní archiv Hradec Králové ([1951] 1953 – 2002 [2004]): I. *Vývoj původce archivního souboru*. 2011, s. 5.

⁶⁴ Státní okresní archiv Hradec Králové. Historie archivu: Dějiny archivu. [online]. [cit. 2016-02-02].

URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/historiearchivu/>>.

⁶⁵ SVATOŇOVÁ, Stanislava. Inventář Státní okresní archiv Hradec Králové ([1951] 1953 – 2002 [2004]): I. *Vývoj původce archivního souboru*. 2011, s. 5.

⁶⁶ SOKA HK. Plány práce – čtvrtletní, event. pololetní (1953 – 1959), inv. č. 18, evidenční jednotka kt1, ukl. č. 9.

⁶⁷ Tamtéž.

Situace celkově nevyhovovala požadavkům na kvalitní archivaci. Na konci této zprávy se dočítáme, že archiv nutně potřebuje suché a bezpečné místo pro ukládání archiválií.

Archiv Hradec Králové v roce 1958 stále sídlil v budově bývalé banky. Další skladovací prostory získal na Husově (dnešním Malém) náměstí č. p. 12. Sem byly umístovány větší zásilky písemností. V tomto roce přibylo archivu 85 přírůstkových čísel. Byla prováděna skartace. Vybavení archivu vylepšil vysavač na prach a lékárníčka.⁶⁸

Ze čtvrtletního Plánu práce z roku 1955 se dozvídáme o úkolech, které archiv plnil a jaké změny podstoupil. Prošel technickými úpravami, byly přikoupeny regály a také došlo ke změně uspořádání několika místností archivu. Zpracovávaly se fondy obcí Černilov a Třebechovice. Pokračovalo se ve vyřazování písemností městské spisovny a skartovaly se i revize Národních výborů a škol v okrese.⁶⁹

3. 2. Sloučení Hradeckého archivu

Důležitou normou pro organizaci a řízení jak okresních, tak městských archivů bylo vládní nařízení ze dne 7. 5. 1954. Díky ní vznikl 4. 5. 1960 Okresní archiv Hradec Králové a to sloučením těchto institucí:⁷⁰

- a. okresního archivu v Novém Bydžově,
- b. místního archivu v Libranticích,
- c. zámku Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou,
- d. místního archivu Smiřice,
- e. místního archivu Třebechovice pod Orebem,
- f. a městského okresního archivu Hradec Králové.⁷¹

---

⁶⁸SOKA HK. Plány práce – čtvrtletní, event. pololetní (1953 – 1959), inv. č. 18, evidenční jednotka kt1, ukl. č. 9.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ SVATOŇOVÁ, Stanislava. Inventář Státní okresní archiv Hradec Králové ([1951] 1953 – 2002 [2004]): I. *Vývoj původce archivního souboru*. 2011, s. 5.

⁷¹ Tamtéž.

a. Okresní archiv v Novém Bydžově

Je historicky nejstarší městský archiv, vznikl v roce 1888. Celým rozsahem patřil pod městské muzeum. Po svém vzniku byl na pokraji zájmu a spousta písemností byla stěhována do jednotlivých městských budov. Po nástupu muzejního kustoda Antonína Šašiny v roce 1934 se však situace změnila, když začal odborně katalogizovat nejen písemnosti muzea, ale také archiv. Antonín Šašina musel v roce 1939 odejít do války. O šest let později, po svém návratu, se pokusil na svou předválečnou práci navázat. V práci muzejního kustoda pokračoval až do roku 1948. V tomto roce ho na jeho místě vystřídal Jaroslav Kovář. V roce 1958 byl na místo archiváře jmenován také František Niederle. Ani jeden z nich se však o archiv příliš nestaral. Archiválie novobydžovského archivu byly nejprve uloženy v městském muzeu a poté byly přemístěny do budovy lidového soudu.⁷²

V roce 1960 do tohoto archivu nastoupila Hedvika Švenková, která během dvou měsíců (listopadu a prosince) evidovala základní fond a připravila písemnosti do balíků pro převoz na zámek do Chlumce nad Cidlinou.⁷³

Do chlumeckého depozitáře byl materiál z tohoto archivu přemístěn v roce 1960. Zde však nebyl uchován dlouho, protože byl krátce poté převezen na zámek do Barchova. V roce 1991 došlo k restituci tohoto zámku a materiál byl přestěhován do Státního Okresního archivu Hradec Králové.⁷⁴

b. Místní archiv v Libranticích

Místní archiv v Libranticích měl na starost od roku 1954 Josef Horák. Když zemřel, Librantická pobočka zanikla a všechny materiál z ní byl přemístěn do Hradce Králové. Nyní jsou tyto archiválie uchovávány v depozitáři v Třesovicích.⁷⁵

Ze zprávy o činnosti z roku 1957 můžeme zjistit, že pan Josef Horák rozřídil a zařadil školní fond a také, že v tomto roce zdejší pobočka získala dva regály.⁷⁶

---

⁷²Státní okresní archiv Hradec Králové. Historie archivu: *Dějiny archivu*. [online]. [cit. 2016-02-02].

URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/historiearchivu/>>.

⁷³ SOkA HK. Plány práce – čtvrtletní, event. pololetní (1953 – 1959), inv. č. 18, evidenční jednotka kt1, ukl. č. 9.

⁷⁴ Státní okresní archiv Hradec Králové. Historie archivu: *Dějiny archivu*. [online]. [cit. 2016-02-02].

URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/historiearchivu/>>.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ SOkA HK. Plány práce – čtvrtletní, event. pololetní (1953 – 1959), inv. č. 18, evidenční jednotka kt1, ukl. č. 9.

c. Archiv v Chlumci nad Cidlinou se sídlem na zámku Karlova Koruna

Tato pobočka vznikla v roce 1958 a již od tohoto roku archiv sídlil v bývalé hospodářské budově v areálu místního zámku Karlova Koruna. Do roku 1990 se o chod archivu staral Josef Hartman. Ten zde pracoval od roku 1951 jako městský archivář. Osobní fond Josefa Hartmana je uložen v archivu v Hradci Králové.⁷⁷

d. Smiřická pobočka archivu

Smiřickou pobočku okresního archivu Jaroměř převzal pod svou správu v roce 1960 královéhradecký archiv a měl ji na starost Karel Vorel. Když byla o rok později pobočka zrušena, všechny archiválie byly převezeny do archivu Hradce Králové.⁷⁸

e. Archiv v Třebechovicích pod Orebem

Městský archiv v Třebechovicích pod Orebem dříve spadal pod městské muzeum. Z důvodu špatné péče o něj byly písemnosti v roce 1950 přemístěny do Hradce Králové. V roce 1957 se stal archivářem Jan Kabašta, který byl později také správcem této pobočky, celým názvem Okresní archiv Hradec Králové v Třebechovicích.⁷⁹ Pobočka sídlila v roce 1968 v budově betlému s číslem 24. Poté se stěhovala do budovy bývalé městské školy s číslem 49. Tento depot zaniká v roce 1994, kdy je veškerý materiál přemístěn do Státního okresního archivu Hradec Králové.⁸⁰ Ze zprávy o činnosti z roku 1959 se dozvídáme, co všechno měl Jan Kabašta na starost. Například získal spisy z úřadu MNV⁸¹ v Třebechovicích, byl mu předán spis cechu pekařského apod.⁸²

3.3 Nové uspořádání archivu

Novému uspořádání je přítomen archivář a později i ředitel archivu Hradce Králové Leopold Rejmánek a prom. historik Jiří Prajdl, který zastupoval archivní oddělení KS MV⁸³.

Pokud má archiv řádně plnit svoje povinnosti, musí přijmout čtyři zaměstnance, kteří by zastávali funkce vedoucího archivu, dokumentačního pracovníka, dva jeho zástupce a manipulačního pracovníka.

---

⁷⁷Státní okresní archiv Hradec Králové. Historie archivu: *Dějiny archivu*. [online]. [cit. 2016-02-02]. URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/historiearchivu/>>.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ SVATOŇOVÁ, Stanislava. Inventář Státní okresní archiv Hradec Králové ([1951] 1953 – 2002 [2004]): 1. *Vývoj původce archivního souboru*. 2011, s. 8.

⁸¹rozepsaná zkratka: MNV - Městský Národní výbor

⁸² SOkA HK. Plány práce – čtvrtletní, event. pololetní (1953 – 1959), inv. č. 18, evidenční jednotka kt1, ukl. č. 9.

⁸³ rozepsaná zkratka: KS MV – Krajská správa Ministerstva vnitra

V této chvíli nastupuje do archivu Jan Wipler. Je ukončena reorganizace československého archivnictví.⁸⁴ Podle vládního nařízení o archivnictví byl archiv řízen po odborné i metodické stránce Krajskou správou Ministerstva vnitra, konkrétně archivním oddělením, se sídlem v Hradci Králové. Od 1. 7. 1960 okresní archiv spadal pod Krajskou správu Ministerstva vnitra v Pardubicích. O šest let později se pardubické archivní oddělení změnilo na kontrolně-instruktažní skupinu Státního oblastního archivu, který sídlí v Zámrsku.⁸⁵

„Okresní archiv Hradec Králové fungoval jako odborné zařízení Okresního národního výboru Hradec Králové, obor vnitřních věcí, později, od roku 1991 spadal pod Okresní úřad Hradec Králové, referát kanceláře přednosty.“⁸⁶

Hlavní kancelář archivu sídlila stále v budově České průmyslové banky, k budově na Husově (Malém) náměstí přibýly v roce 1960 místnosti bývalého obchodu v Tomkově ulici č. p. 202. Když tyto místnosti přestaly sloužit jako depozitáře, nějakou dobu byly ještě využívány jako sklad vozíků a služebních kol.⁸⁷

Fondy archivu v tomto roce tvořily zejména materiály z ONV, MNV⁸⁸, materiály ze škol, farních úřadů apod.

V roce 1962 vyměnil archiv místnosti v budově č. p. 12 na Husově (Malém) náměstí za bývalý obchod v č. p. 128. Od roku 1965 ukládal své archiválie ještě v bývalých vězeňských celách v Dlouhé ulici č. p. 101 a od roku 1966 v budově bývalé základní školy ve Smidarech.

Dle směrnice ministerstva vnitra ze 17. ledna 1964, č. j. SV-5785/40-60 se do okresních archivů měly ukládat archivní materiály vzniklé z činnosti těchto institucí:

- okresní, městské, obvodní a místní národní výbory a hospodářské, rozpočtové a jiné státní organizace pod jejich správou,
- společenské organizace, jejichž působnost se vztahuje na území okresu nebo obce,

---

⁸⁴SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Průvodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003, s. 37.

⁸⁵SVATOŇOVÁ, Stanislava. *Inventář Státní okresní archiv Hradec Králové ([1951] 1953 – 2002 [2004]): I. Vývoj původce archivního souboru*. 2011, s. 5.

⁸⁶Tamtéž.

⁸⁷SOkA HK. Zprávy o činnosti – pětileté ([1976 – 1980], [1981 – 1985], [1986 – 1990]), inv. č. 80, evidenční jednotka kt4, ukl. č. 32.

⁸⁸rozepsání zkratk: ONV, MNV – Okresní Národní výbor, Městský Národní výbor

- okresní soudy a prokuratury, státní notářství a další úřady, orgány, instituce a organizace okresní nebo místní působnosti, které nejsou řízeny ani spravovány národními výbory,
- písemnosti právních předchůdců výše uvedených úřadů,
- písemné pozůstalosti význačných rodáků nebo osob, které působily v okrese.⁸⁹

V hradeckém archivu byl převážně umístěn administrativní materiál. Nacházely se zde knihy a deníky, osobní spisy, účetní doklady apod. Každá skartace musela být hned oznámena krajskému nebo okresnímu archivu.⁹⁰

Problém s umístěním velkého množství fondů a sbírek byl řešen přemístěním materiálů mimo město. Fondy a sbírky se postupně rozdělily a stěhovaly do různých depozitářů.

Prostorové podmínky pro archivování se výrazně zlepšily v roce 1972, kdy byl archivu přidělen Zámek v Barchově. Jeho místnosti po rekonstrukci oken, dveří a podlah poskytovaly uloženým archiváliím vhodnější a šetrnější prostředí. Byly sem přemístěny archivní fondy bývalého městského archivu Nového Bydžova. V tomto roce bylo provedeno celkem 66 archivních prohlídek a skartací archivního materiálu.⁹¹

V roce 1977 odešel do důchodu dlouholetý vedoucí pracovník Leopold Rejmánek a na jeho místo nastoupil promováný historik Petr Zimmermann. Dále v roce 1977 se k depozitním prostorům přidaly budovy zrušených malotřídních škol v obcích Divec a Výrava.

Depozitář v Třesovicích využívá hradecký archiv od roku 1979 prakticky až dodnes. Jednalo se původně o budovu bývalé sušárny na čekanku ve velmi špatném stavu, proto její úpravy a rekonstrukce trvaly až do roku 1990.⁹² Z materiálů požární zprávy se můžeme dozvědět o dispozicích depozitáře, který měl tři patra a půdu. Jeho zastavěná plocha byla 508, 71 m², celková podlahová plocha pak 1. 199, 81 m².

---

⁸⁹TURČÍN, Oldřich – BIČÍK, Zdeněk. Okresní archivy východočeského kraje: *Soupis archivních fondů*. 1968, Pardubice.

⁹⁰SOKA HK. Plány práce – čtvrtletní, event. pololetní (1953 – 1959), inv. č. 18, evidenční jednotka kt1, ukl. č. 9.

⁹¹SOKA HK. Zprávy o činnosti – roční (1981), (1961 – 1989), inv. č. 81, evidenční jednotka kt4, ukl. č. 32.

⁹²SVATOŇOVÁ, Stanislava. Inventář Státní okresní archiv Hradec Králové ([1951] 1953 – 2002 [2004]): I. *Vývoj původce archivního souboru*. 2011, s. 7.

V roce 1982 skončil nájem v bývalé škole ve Smidarech a v roce 1983 byl pro archiv pronajat nepříliš vhodný prostor skladu ve Svobodných Dvorech. V depozitáři byly uloženy písemnosti z fondu základních škol v Hradci Králové a jeho okresu. Tento sklad byl vystěhován a opuštěn v roce 1993.⁹³

K evidenci archiválií se od roku 1954 používal pojem jednotný archivní fond se zkratkou JAF, který platil pro celé území Českého státu až do roku 2004.⁹⁴ Vznikl reorganizací archivnictví. Teprve zákonem o archivnictví a spisové službě č. 499/2004 Sb.⁹⁵ byl jednotný archivní fond přejmenován na Národní archivní dědictví (se zkratkou NAD).⁹⁶

3. 4. Od roku 1986

V roce 1986 musel okresní archiv opustit budovu České průmyslové banky. Na jeho místo přišlo nově vzniklé Muzeum revolučních tradic. Ani nové prostory však nebyly vyhovující. Jednalo se pouze o jednu místnost o rozloze 49 m² v přízemí zadního traktu této budovy. V prostoru byla umístěna ředitelna, pracovny i badatelna.

K dispozici nebylo žádné sociální zařízení. Zaměstnanci a badatelé tak museli využívat sociální zařízení v restauracích nebo v protější okresní knihovně. Roku 1987 okresní archiv dostal k dispozici další místnost ve 4. patře stejné budovy, do které umístil příruční knihovnu.⁹⁷

V roce 1989 byly ukončeny nájmy depozitářů ve školních budovách v Divci a ve Výravě. V roce 1992 byl restituován a původním majitelům vrácen zámek v Barchově, o rok později archiv opustil i prostory ve Svobodných Dvorech. Jediný objekt, který mu v podstatě zbyl, byl zatím nedokončený depozitář v Třesovicích. Archiv tedy přiměl podnik, který tuto budovu opravoval, aby práce dokončil dříve. Archiv nutně potřeboval stálé místo, které by mu konečně vyhovovalo.⁹⁸

---

⁹³SVATOŇOVÁ, Stanislava. Inventář Státní okresní archiv Hradec Králové ([1951] 1953 – 2002 [2004]): I. Vývoj původce archivního souboru. 2011, s. 7.

⁹⁴ Informace poskytla Mgr. Helena Pochobradská, vedoucí oddělení archivní metodiky, předarchivní péče a správy podnikových fondů Hradec Králové. Hradec Králové 11. května 2016.

⁹⁵ Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě. In: Úplné znění zákona.

⁹⁶ Mgr. Andrea Svatoňová, archivářka, v Hradci Králové 16. dubna 2019.

⁹⁷ SVATOŇOVÁ, Stanislava. Inventář Státní okresní archiv Hradec Králové ((1951) 1953 – 2002 (2004)): I. Vývoj původce archivního souboru. 2011, s. 6.

⁹⁸ SOkA HK. Zprávy o činnosti – roční (1990 – 1997), inv. č. 272, evidenční jednotka kt17, ukl. č. 69.

V roce 1991 byl depozitář v Třesovicích připraven ke kolaudaci. Každé patro bylo vybaveno regály. Do druhého patra byly umístěny delimitované fondy, které byly převezeny ze Státního oblastního archivu Kuks. Zde se také nacházely dvě trezorové místnosti. Byly vybaveny osmi pancéřovými trezory a nacházel se zde také jeden kovový regál. Ten byl později zaplněn pozemkovými knihami.

Depozitář v Třesovicích vlastní archiv dodnes. Jsou zde uchovávány fondy okresních soudů, archivní materiály obcí, obecních úřadů, místních národních výborů, spolků, společenských organizací a fondy základních škol okresu Hradce Králové. Tento depozitář je určen pouze pro Státní okresní archiv v Hradci Králové.⁹⁹

Velká členitost a roztržitost umístění archiválií byla komplikací pro zaměstnance, ale také pro badatele. Došlo k zastavení zájmu o studium. Situace byla velmi vážná a bylo tedy více než nutné tento stav změnit.

Rok 1990

Jaký nejlepší prostor vybrat pro archiv? Tuto otázku si zaměstnanci hradeckého archivu pokládali mnohokrát. Od jeho počátku archiváři i badatelé protestovali a psali dopisy, ve kterých požadovali vybrat pro hradecký archiv takovou budovu, která by odpovídala jejich představám a zároveň ve všech směrech vyhovovala daným požadavkům.

I přes veškeré snahy se toto podařilo zrealizovat až v roce 1990, kdy se hradecký archiv stěhoval do budovy bývalé Živnostenské banky ve Škroupově ulici č. p. 695, o kterou se však bohužel musel dělit ještě s dalšími organizacemi. V budově byly uloženy archivy měst, místních a městských národních výborů Hradce Králové, Chlumce nad Cidlinou, Třebechovic pod Orebem, Nechanic, Smiřic, archivní fondy cechů, živnostenských vrstev, spolků a společenských organizací, církevní fondy, archivy středních i základních škol.¹⁰⁰

Před provedením rekonstrukce se archiv zabydlel ve druhém patře. Jeho celková rozloha činila 480 m². Ani změna sídla však ze začátku nepřinesla očekávaný zvýšený zájem badatelů o studium. Celkový počet archiválií k tomuto roku byl 3 745,30 bm.¹⁰¹

---

⁹⁹Informace poskytla Mgr. Andrea Svatošová, archivářka. Hradci Králové 16. dubna 2019.

¹⁰⁰SOKA HK. Zprávy o činnosti – roční (1990 – 1997), inv. č. 272, evidenční jednotka kt17, ukl. č. 69.

¹⁰¹SOKA HK. Zprávy o činnosti – roční (1990), (1990 – 1997), inv. č. 272, evidenční jednotka kt17, ukl. č. 69.

V roce 1991 byla opravena další část budovy ve Škroupově ulici. Archiv se postupně přestěhoval i o patro níže, kde byly vybudována přejímací a pořádací místnost. Tato místnost byla opatřena novou elektroinstalací, byla vymalována, vybavena nábytkem a prošla i výměnou zámků. Díky tomu mohly být ukončeny nájmy v Tomkově ulici a na Husově (Malém) náměstí a o rok později nájem v Dlouhé. V roce 1992 je v rámci restituce vrácen původním majitelům – rodině Kinských - zámek v Chlumci nad Cidlinou. V tomto roce bylo provedeno 72 skartací, na kterých se podíleli pracovníci archivu.

Prom. historik Petr Zimmermann ve své zprávě popisuje, co všechno má na starosti ředitel archivu. Podle jeho slov je to velmi náročná práce. Tvrdí, že jeho práce se dělí do dvou oblastí. První se týká spíše drobností, jako je nákup kancelářských potřeb, druhá náročnější a zároveň hlavní je zajišťování chodu a vybavení depozitářů. V čase, který řediteli zbývá, se může věnovat vlastní odborné archivní činnosti. Také uvádí, jak je velmi těžké zařizovat provozní činnost, vzhledem k tomu, že se archiv už od roku 1986 neustále stěhuje.

Proto doufá ve změnu a v to, že bude moci zajišťovat i chod celé předarchivní péče. Na konci této zprávy se dočítáme, že byl archiv v tomto roce vybaven počítačem a kopírkou Minolta.¹⁰²

Rok 1993

Ve dnech 20. – 21. dubna roku 1993, byla provedena Archivní správou Ministerstva vnitra České republiky v Praze kontrola činnosti archivu. Týkala se oblastí¹⁰³ „*řízení a správy archivu, stavu archivních budov, předarchivní péče, evidence a ochrany archiválií, využívání archiválií a archivní knihovny.*“¹⁰⁴ Nedostatky byly sepsány v osmi bodech, které měl archiv napravit. K novým fondům byla vyhotovena lokace. Bylo zjištěno, že v předarchivní péči Úřadu města Hradce Králové není dodržován spisový řád, a že zcela chybí spisový plán. Z toho důvodu byl Státní okresní archiv Hradec Králové nucen zahájit správní řízení a uložit úřadu pokutu. K zahájení správního řízení však nedošlo, jelikož se na společném jednání dne 30. října 1993 ředitel archivu s primátorem města domluvili na novelizaci spisového plánu. Novelizace byla provedena v lednu roku 1994.

---

¹⁰²SOKA HK. Zprávy o činnosti – roční (1991), (1990 – 1997), inv. č. 272, evidenční jednotka kt17, ukl. č. 69.

¹⁰³Tamtéž

¹⁰⁴Tamtéž.

V tomto roce, také proběhly přednášky, které byly určeny Obchodní akademii v Hradci Králové. Týkaly se 4. ročníků a řešila se spisová služba a posláni archivů. Dále se podařilo inventarizovat větší část archivního fondu města Nový Bydžov.¹⁰⁵

Rok 1994

V roce 1994 má archiv již pouze dvě pracoviště. To první je v hlavní budově archivu a druhé je v depozitáři v Třesovicích. Ze zprávy se můžeme dozvědět, že vichřice 25. ledna 1994 přesně v 5:45 hodin odnesla 1/3 střechy z Třesovického depozitáře. Další den po této události byla střecha provizorně opravena. Úplné opravy se dočkala o několik dnů později a to 2. února. V hlavní budově archivu byla v roce 1994 započata výstavba výtahu. Této budově byly přiděleny další dvě místnosti, které byly vybaveny regály. Bylo zahájeno stěhování depozitáře v Třebechovicích. Část písemností byla uložena v hlavní budově archivu a ostatní materiál byl převezen do Třesovic. V roce 1994 bylo provedeno 32 skartací. Téhož roku byla vytvořena databáze sbírek fotografií. Snímky byly rozdělené podle témat do sedmi celků. Kvůli této databázi byl aktualizován evidenční list Jednotného archivního fondu.¹⁰⁶

Rok 1995

„V roce 1995 došlo ke schválení nového organizačního řádu pro Státní okresní archiv v Hradci Králové. (K vlastnímu schválení došlo dne 31. 1. 1995).“¹⁰⁷ Další dobrou zprávou bylo, že v červenci roku 1995 opustila budovu ve Šroupově ulici firma PN PRESS. Díky této skutečnosti archiv získal další potřebné prostory o celkové velikosti cca 2 000 m². Zvětšený prostor umožnil archivu využít celé první patro pro studovnu. Byla tedy zahájena rekonstrukce, jako první byla rozvedena počítačová síť, elektroinstalace, požární a elektronická signalizace. Také byl vybudován nový nákladní výtah a sociální zařízení ve všech podlažích. Kromě Státního okresního archivu v budově sídlil už jen Pracovní úřad. V té době však chystal stěhování. Konečně měl archiv k dispozici celou budovu - suterén, zvýšené patro, druhé patro a podkroví - jen pro své potřeby.

---

¹⁰⁵SOKA HK. Zprávy o činnosti – roční (1991), (1990 – 1997), inv. č. 272, evidenční jednotka kt17, ukl. č. 69.

¹⁰⁶Tamtéž.

¹⁰⁷Tamtéž.

Archiv přijal na úklid dvě uklízečky a také dva vrátné. V předchozích letech bylo z důvodu neustálého stěhování z budovy do budovy obtížné provádět inventarizaci. Nyní měli archiváři vhodné podmínky a konečně mohli zahájit inventarizaci a všechny archiválie zapsat do evidence¹⁰⁸JAF.¹⁰⁹

Rok 1996

Ze zprávy o činnosti za rok 1996 se dočítáme o probíhajících úpravách suterénu, kde se vyměnila elektroinstalace. Celý objekt se vymaloval, položilo se PVC a namontovaly regály. V tomto roce bylo provedeno 66 skartací a proběhla inventarizace. Podařilo se dokončit práce na dvou rozsáhlých archivních pomůckách, které se týkaly Archivu města Nový Bydžov a Archivu města Třebechovice pod Orebem. Díky tomu jsou v tomto roce zpracovány všechny kmenové fondy. Další inventarizace byla rozdělena na etapy. To znamená, že každý kalendářní rok bylo nutné zpracovat minimálně jednu spisovou manipulaci. Dále v tomto archivu vzniká archivní pomůcka s názvem Mezifondový soupis kronik, který v tomto roce čítá 926 svazků kronik z celého okresu.

Tento soupis se dále člení na farní, městské, obecní, školní a spolkové kroniky. Roku 1996 dochází v archivu k nárůstu korespondence, která je vyčíslena na 666 čísel jednacích.¹¹⁰

Rok 1997

V roce 1997 byl archiv vybaven novým nábytkem a dostal i nové regály.¹¹¹

„Do 1. stupně dohledu bylo vybráno 716 organizací, zbytek byl zařazen do druhého stupně. Z 2. stupně archivního dohledu bylo 23 organizacím (obchodním společnostem) zasláno trvalé skartační povolení. Koncem roku převzat nový Registr. Na základě nové diferenciaci prováděna převážně ve spolupráci se SOA Zámorská nová úprava a přesunu institucí a organizací v naší evidenci nearchivní péče.“¹¹²

---

¹⁰⁸SOkA HK. Zprávy o činnosti – roční (1995), (1990 – 1997), inv. č. 272, evidenční jednotka kt17, ukl. č. 69.

¹⁰⁹rozepsaná zkratka – JAF – Jednotný archivní fond

¹¹⁰SOkA HK. Zprávy o činnosti – roční (1995), (1990 – 1997), inv. č. 272, evidenční jednotka kt17, ukl. č. 69.

¹¹¹Tamtéž.

¹¹²Tamtéž.

Dochází k připojení na počítačovou síť s názvem Novell 4.10, kterou využívají všechny počítače v archivu. V roce 1998 archiv počítá s nakoupením 3 – 4 počítačů. Stávající počítače budou sloužit badatelům. Dále byl tento rok proveden soupis všech pečetí do roku 1526.¹¹³

Rok 1998

V roce 1998 se znovu plánovaly opravy jak v Třesovicích, tak i v samotné hlavní budově archivu. V témže roce bylo zažádáno o kolaudaci hlavní budovy archivu, týkající se změny v užívání této administrativní budovy. Celkovou situaci ztěžovala vyhláška Ministerstva vnitra o požární ochraně, která byla účinná ke dni 11. 01. 1996. Jelikož jsou archivy posuzovány jako budovy se zvýšeným nebezpečím požáru, bylo nutné vypracovat posouzení požárního nebezpečí. Archiv tak musel zajistit speciální dveře, které firma začala montovat v listopadu téhož roku ve zvýšeném patře archivu. Provedená opatření byla schválena znalcem. V tomto roce bylo smontováno 200 kusů kovových regálů pro usnadnění ukládání písemností, byla instalována televize s otevíráním hlavního vchodu do archivu. Firma Astor-alarm nainstalovala do budovy archivu požární signalizaci.

Tato požární signalizace je propojena s Hasičským záchranným sborem Hradce Králové. Kvůli tomuto zařízení musely být vypracovány požární řady a plány. Po zasažení budovy archivu bleskem došlo k výpadku záložního zdroje a k vymazání některých databází. Po této události byly nové zásuvky opatřeny zajištěním proti přepětí. Archiv zavedl taktové ústřední topení a vlastní měření spotřeby tepla.¹¹⁴

„Uživatelé mají přístup do modulu databáze knih, ARKY, JAFKY, dále do programů ASPI (právní předpisy) ABUS (jízdní řady autobusů), IDOS (jízdní řady vlaků) a možnost využívat služeb Mail 6002 pro spojení SOKA – OkÚ.“¹¹⁵

Kvůli programu PEVA¹¹⁶ byly do archivu nakoupeny 3 počítače. Tyto počítače jsou využívány pro psaní inventářů, databázi JAF a evidenci knihovny.¹¹⁷

---

¹¹³SOKA HK. Zprávy o činnosti – roční (1997), (1990 – 1997), inv. č. 272, evidenční jednotka kt17, ukl. č. 69.

¹¹⁴SOKA HK. Zprávy o činnosti – roční (1998), (1998 – 2001), inv. č. 272, evidenční jednotka kt18, ukl. č. 70.

¹¹⁵Tamtéž.

¹¹⁶rozepsání zkratky PEVA – program pro evidenci archivu

¹¹⁷SOKA HK. Zprávy o činnosti – roční (1998), (1998 – 2001), inv. č. 272, evidenční jednotka kt18, ukl. č. 70.

Rok 2000

Roku 2000 byly díky předarchivní péči provedeny kontroly spisoven obecních a městských úřadů. Byly prováděny skartace dokumentů některých škol a zemědělských družstev. Na hradeckém úřadě byl zjištěn špatný stav spisové služby. Proto musel být vydán nový spisový a skartační řád, který byl uveden v platnost dne 1. 2. 2000. Následně probíhala skartace na základních školách ve Stěžerách, Libranticích, Mžanech a ve Všetarech. Firmy, které v Hradci Králové nově vznikaly, byly poučeny, jak postupovat v rámci své činnosti v souladu se zákonem o archivnictví. V první řadě mají povinnost sestavit spisový a skartační plán. Na hradecký archiv se v tomto roce začali obracet i likvidátoři firem s žádostí o uložení archiválií. Archiv v tomto roce spolupracoval se spisovnou NP publication, s.r.o. Hradec Králové. Tato společnost archivu poskytla archiválie zrušených organizací. Roku 2000 archiv začal provádět digitalizaci svých archiválií.¹¹⁸

„V průběhu let 1999 – 2000 došlo k navázání úzké spolupráce mezi Státním okresním archivem Hradec Králové a Ústavem věd Vysoké školy pedagogické v Hradci Králové (od 1. září 2000 Univerzity Hradec Králové). Spolupráce se rozvíjí ve dvou rovinách:

1. činnost zaměřená na studenty Ústavu historických věd
2. vědecká práce archivářů Státního okresního archivu Hradec Králové¹¹⁹

Díky této spolupráci se vytvořily nové studijní obory, jako je archivnictví – historie. Tento obor lze studovat jak v bakalářském, tak magisterském programu.¹²⁰ Na výuce odborných předmětů se podílí rovněž několik archivářů okresního archivu.

Rok 2001

V roce 2001 byly počítače archivu napadeny viry. Ty se šířily díky e-mailové poště. Virem byly napadeny diskety, které dále infikovaly i veškeré počítače. Došlo k poškození archivních záloh a také ke ztrátě dat. Tato nepříjemná situace způsobila chaos a měla přímý dopad na pozdržení činností spojených s evidencí přírůstků a úbytků archiválií. Z důvodu předcházení podobným situacím, musel být přijat pracovník z oboru informačních technologií, aby se staral o antivirový program AVG.¹²¹

---

¹¹⁸SOkA HK. Zprávy o činnosti – roční (2000), (1998 – 2001), inv. č. 272, evidenční jednotka kt18, ukl. č. 70.

¹¹⁹Tamtéž.

¹²⁰Tamtéž.

¹²¹Tamtéž.

Rok 2003

Od roku 2003 patří Státní okresní archiv Hradec Králové pod správu Státního oblastního archivu v Zámrsku a je jeho vnitřní organizační jednotkou.¹²² Další archivy, které spadají pod vedení Státního oblastního archivu v Zámrsku, jsou archivy v Chrudimi, Jičíně, Náchodě, Pardubicích, Rychnově nad Kněžnou, Svitavách se sídlem v Litomyšli, Trutnově a v Ústí nad Orlicí.¹²³

---

¹²²SVATOŇOVÁ, Stanislava. Inventář Státní okresní archiv Hradec Králové ([1951] 1953 – 2002 [2004]): I. *Vývoj původce archivního souboru*. 2011, s. 5.

¹²³Státní oblastní archiv Zámorsk: Historie archivu. [online]. [cit. 2016-02-02]. URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/zamorsk/historiearchivu/>>.

4. Současnost

Česká republika – Státní oblastní archiv v Zámrsku, Státní okresní archiv Hradec Králové, tak je tento významný archiv nazýván dnes. Sídlí ve Škroupově ulici č. 695, 500 02 Hradec Králové 2. Je dobrou zprávou, že archiv tuto budovu získal, zrekonstruoval ji a od roku 1990 tu sídlí až dodnes.¹²⁴ Dle informace z konce roku 2018 od pracovníků archivu, je pověřeným vedoucím archivu Mgr. Radek Pokorný.

Technická stránka archivu je na velmi dobré úrovni. V prvním patře budovy se nachází ředitelna, kanceláře i badatelna. Druhé patro slouží pouze pracovníkům archivu. Budova je připojena na internet a tuto službu nabízí i badatelům. Badatelé mají k dispozici tiskárnu a skener do formátu A3. Archiv má svoje vlastní internetové stránky, na kterých si zájemci mohou najít veškeré potřebné informace od kontaktů, přehledu zákonů, novinek i historie. Na těchto stránkách jsou umístěny přehledy sbírek, které Státní okresní archiv Hradec Králové spravuje. Je zde uveden e-mail, na nějž mohou zájemci posílat své nápady, připomínky i dotazy.

Dnes využívá Okresní archiv Hradec Králové celkem tři depozitáře: Třesovice, Škroupovu ulici a Kovovou ulici. Depozitář v Kovové ulici, je určen pro Státní okresní archiv Hradec Králové a také pro Státní oblastní archiv v Zámrsku. Tento depozitář byl začátkem roku 2019 slavnostně otevřen.¹²⁵

Archiv ukládá převážně archivní materiál z města Hradce Králové, ale i materiál z okolních měst a vesnic. Spolupracuje s Ústavem historických věd Pedagogické fakulty Univerzity Hradce Králové. Umožňuje studentům odborné praxe, na kterých získají potřebné informace o činnosti a chodu hradeckého archivu. Pro žáky základních a středních škol jsou v archivu pořádány exkurze se zaměřením na jeho památky.¹²⁶

Pracovníci archivu se snaží oslovit veřejnost mimo jiné také pořádáním různých výstav. V tomto směru archiv spolupracuje s Muzeem Východních Čech.

---

¹²⁴Státní okresní archiv Hradec Králové: Povinně zveřejňované informace. [online]. [cit. 2016 – 2 – 2]. URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/povinneudaje/>>.

¹²⁵Informace poskytla Mgr. Andrea Svatoňová archivářka. Hradec Králové 16. dubna 2019.

¹²⁶SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Průvodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003, s. 47.

Zajímavá byla například výstava nejstarších privilegií města Hradce Králové. S mezinárodním dnem archivů souvisí otevření archivu veřejnosti s názvem „Lidé a archiválie“. Tato akce se konala 9. 6. 2016 od 9:00 – 18:00 hodin v budově archivu ve Škroupově ulici. Byla zde připravena prezentace, která nastínila život občanů dle historických dokumentů.¹²⁷

Pracovníci archivu se podílejí na psaní článků týkajících se historie města. Přispívají například do informačního zpravodaje města Hradce Králové, který se nazývá Radnice. Zde vychází chronologický přehled informací z městských kronik. Další publikací jsou Hradecké noviny, ve kterých upozorňují na významná jubilea.

Zájem o archiválie díky informacím z tiskovin roste. Archiv v současné době navštěvují nejen studenti vysokých škol, ale také další občané, kteří se zajímají o genealogii a tvoří rodokmeny. Návštěvy v archivu výrazně rostou.¹²⁸ Pro ty, kteří do archivu osobně zajít nechtějí nebo nemohou, má archiv na svých stránkách k dispozici digitalizované záznamy.¹²⁹

Rok 2012

Podle výroční zprávy z roku 2012 je v archivu uloženo 5 729,69 bm archiválií. V tomto roce bylo provedeno 24 výběrů archiválií ve skartačním řízení a 82 mimo skartační řízení. V tomto roce byly naplánovány dokončovací práce na fondu ONV Hradec Králové a fondu Okresního soudu. Pokračovalo se v přepisu analogových dokumentů do digitální podoby, zatím v menší míře docházelo k digitalizaci archiválií, především pamětních listin Archivu města Hradce Králové.

Probíhaly přednášky určené pro studenty hradeckých gymnázií a pro posluchače externího archivního studia, studenty Univerzity Pardubice. Vedoucí archivu Mgr. Radek Pokorný poskytl několik rozhovorů týkajících se historických témat. Rok 2012 byl považován po pracovní stránce za velmi náročný, už kvůli tomu, že se archiváři podíleli na práci komise pro přípravu Nových základních pravidel pro zpracování archivního materiálu. Práce se týkala vypracování Národního standardu určeného pro vedení spisové služby v elektronické podobě. K evidenci archiválií byl použit program PEvA, pracuje se s počítačovou sítí LAN.

---

¹²⁷Státní okresní archiv Hradec Králové: Aktuality. [online]. [cit. 2016 – 2 – 2].

URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/>>.

¹²⁸Tamtéž.

¹²⁹Státní okresní archiv Hradec Králové: Archivní fondy. [online]. [cit. 2016 – 2 – 2].

URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/archivnifondy/>>.

Rok 2013

Ve výroční zprávě z roku 2013 se můžeme dozvědět o nově zřizovaném depozitáři v Kovové ulici, což vede ke zrušení dosavadního depozitu na půdě hlavní budovy archivu ve Škroupově ulici. Dále se můžeme dozvědět o pokračující digitalizaci archiválií 1. typu. Archiváři se především soustředili na listiny Archivu města Hradce Králové, pamětní knihy obcí, digitalizaci sčítacích operátů z fondu Okresní úřad Hradec Králové a Okresní úřad Nový Bydžov. I v tomto roce poskytl Mgr. Radek Pokorný rozhovory, tentokrát např. o historii zvoníčky v městské části Svinary.¹³⁰

Rok 2014

Z výroční zprávy z roku 2014 vyplývá, že v archivu ke konci tohoto roku bylo uloženo 5 727,15 bm archiválií. Do depotu v Kovové ulici bylo přemístěno prvních 80 bm archiválií. Během tohoto roku se pokračovalo ve zpřístupnění fondu Biskupské konzervatoře. Prováděly se prvotní inventarizace. Archiv řešil nákup nového softwaru, jelikož stávající JANUS přestal splňovat současné nároky. Vytvořily se manipulační seznamy II. typu, z něhož vznikly první dvě pomůcky. Mgr. Radek Pokorný se v tomto roce zúčastnil konference, která se týkala 350. výročí královéhradecké diecéze. Dále se věnoval opravě a doplnění vydání Základních pravidel pro zpracování archivního materiálu a jejich školení.¹³¹

Rok 2015

Státní okresní archiv Hradec Králové se ke dni 31. 12. 2015 staral o archivní soubory v rozsahu 5 931,44 bm. Jedná se celkem o 2 817 sbírek a fondů. Počet nezpracovaných metrů činil 1 658,05 bm, což odpovídá 27,95% z celkového množství archiválií. Nadále se zpracovávaly archiválie, pokračovalo se v tvorbě archivních pomůcek (inventáře, manipulační seznamy, katalogy). Nadále probíhala spolupráce s médii formou článků, přednášek a konferencí. Dařila se i spolupráce s Univerzitou Hradec Králové, která přispěla k digitalizaci archiválií.¹³²

---

¹³⁰Státní oblastní archiv: Výroční zpráva za rok 2013. [online]. [cit. 2016 – 2 – 2].

URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/files/2012/02/Vyrocní-zpráva-SOAZ-za-rok-2013.pdf>>.

¹³¹Státní oblastní archiv: Výroční zpráva za rok 2014. [online]. [cit. 2016 – 2 – 2].

URL: <http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/files/2012/02/Vyrocní_zpráva_SOAZ_2014.pdf>.

¹³²Informace poskytla Mgr. Andrea Svatoňová archivářka. Hradec Králové 16. dubna 2019.

Zřízením archivu je zajištěna péče o archiválie, které jsou součástí Národního kulturního dědictví. Archiv plní funkce informační, správní, kulturní a také vědecké. Má otevřeno každý pracovní den. Badatelům je archiv zpřístupněn vždy v pondělí a středu od 8:00 do 17:00.¹³³

---

¹³³Státní okresní archiv Hradec Králové: Povinně zveřejňované informace. [online]. [cit. 2016 – 2 – 2]. URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/povinneudaje/>>.

Stručný přehled depozitářů užívaných archivem:

NÁZEV	POČÁTEK NÁJMU	KONEC NÁJMU	BUDOVA
Pospíšilova třída 843 – Hradec Králové	1953	1957	krámek
Husovo náměstí 12 - Hradec Králové	1957	1962	krámek
Tomkova ulice - Hradec Králové 202/204	1960	1991	krámek
Husovo náměstí 128 - Hradec Králové	1963	1991	krámek
Dlouhá ulice 101/103 - Hradec Králové	1965	1992	bývalá věznice- cely ¹³⁴
Masarykovo náměstí čp. 24, Třebechovice pod Orebem	1968	1994	budova Betléma
Zámek Barchov	1972	1992	zámek
Výrava a Divec	1977	1989	budova místní školy
Třesovice	1979	dodnes	bývalá sušárna na čekanku
Smidary	1980	1982	bývalá škola
Svobodné Dvory	1983	1993	bývalý sklad CO
Škroupova ulice	1991	dodnes	budova archivu
Zámek Karlova Koruna – Chlumec nad Cidlinou	1992	1995	zámek
Kovová ulice	2018	dodnes	sklad

¹³⁴SVATOŇOVÁ, Stanislava. Inventář Státní okresní archiv Hradec Králové ([1951] 1953 – 2002 [2004]): I. *Vývoj původce archivního souboru*. 2011, s. 7

5. Ředitelé archivu

Leopold Rejmánek

Vůbec prvním ředitelem vznikajícího hradeckého archivu byl pan Leopold Rejmánek. Narodil se 17. 12. 1912 v Hradci Králové. Studoval cvičnou školu na Rašínově gymnáziu a v roce 1931 zde úspěšně složil maturitní zkoušku. Poté nastoupil na Lékařskou fakultu v Praze. Z této fakulty ovšem přešel na Filozofickou fakultu a zaměřil se na francouzštinu, sociologii a estetiku.¹³⁵ „*Po absolutoriu v r. 1939 mu uzavření vysokých škol znemožnilo složit závěrečné zkoušky.*“¹³⁶ Začal tedy pracovat v průmyslovém městském muzeu v Hradci Králové. Archivářský kurz, který absolvoval v roce 1944, mu zajistil zaměstnání ve správě městského archivu.¹³⁷ „*Vl. 1944 – 45 byl totálně nasazen jako dělník v Račicích u Hradce Králové. Po osvobození nastoupil opět do muzea.*“¹³⁸

V roce 1952 byl jmenován archivním referentem pro Královéhradecký okres. O rok později přešel z muzea do archivu v Hradci Králové a stal se městským a okresním archivářem, později vedoucím a ředitelem. V hradeckém archivu pracoval až do roku 1977, do svého důchodu. První ředitel hradeckého archivu zemřel 23. 1. 1991 v Hradci Králové.¹³⁹

Byl spoluautorem několika děl – „*Odpor královéhradeckých poddaných proti znevolňování v druhé polovině XVII. století (s J. Šůrou, 1966).*“¹⁴⁰ Také sestavil archivní fondy – Chlapecká výchovna v Hradci Králové a dále Zemědělské školství Smiřice.¹⁴¹

prom. hist. Petr Zimmermann

Druhým ředitelem hradeckého archivu se stal prom. historik Petr Zimmermann. Narodil se 6. 9. 1943 v Duchcově.

---

¹³⁵BENÝŠKOVÁ, Jarmila - VÍCH, František. *Literární Hradec Králové, slovníková příručka*. Hradec Králové: Okresní knihovna Hradec Králové, 1994. s. 126, ISBN 80-85059-10-X.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ Tamtéž. s. 127.

¹⁴⁰ Tamtéž. s. 127.

¹⁴¹ Tamtéž. s. 127.

Vystudoval Filozofickou fakultu v Praze, obor archivnictví. Ředitelem okresního archivu v Hradci Králové se stal v roce 1977. Nejprve zde však působil jako archivář. Své články publikoval v novinách a časopisech,¹⁴² například „*Hradecký kurýr, Nové Hradecko, Pochodeň, Východočeský večerník, Zpravodaj MěstNV v Hradci Králové.*“¹⁴³

Ve funkci ředitele archivu působil až do roku 2004. Poté přešel do Státního oblastního archivu v Zámrsku, kde také zastával funkci ředitele. Za jeho působení v Zámrsku se započalo s digitalizací v oblasti genealogie a díky tomu vzniká archivní soubor Sbírký matrik Východočeského kraje.¹⁴⁴

„*Je autorem práce Události kolem pomníku T. G. M. v archivních dokumentech ve sborníku Návrat k odkazu svobody, demokracie a mravnosti (1990) a spoluautorem sborníků: Jaro, invaze a normalizace na Královéhradecku (1990).*“¹⁴⁵

Mgr. Radek Pokorný

Magistr Radek Pokorný je třetím ředitelem (později vedoucím)¹⁴⁶ hradeckého archivu. Narodil se 21. 8. 1974 v Hradci Králové. Po absolvování gymnázia J. K. Tyla zahájil studium historie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1993 nastoupil do hradeckého archivu jako brigádník, poté v roce 1997 ještě při studiích zde začal pracovat na částečný úvazek. Do funkce ředitele (vedoucího) byl jmenován v roce 2004 a v této pozici je dodnes.¹⁴⁷

Magistr Radek Pokorný je členem redakční rady sborníků Královéhradecko, do kterého píše už od svého nástupu v roce 2004. Jeho badatelská činnost je zaměřena na správní dějiny, církevní správu, historickou demografii, místní dějiny, archivní teorii a praxi, ediční činnost a na dějiny registratur. Přednáší studentům a v neposlední řadě, jako vedoucí archivu, poskytuje rozhovory médiím.¹⁴⁸

---

¹⁴²BENÝŠKOVÁ, Jarmila-VÍCH, František. *Literární Hradec Králové, slovníková příručka*. Hradec Králové: Okresní knihovna Hradec Králové, 1994. s. 172, ISBN 80-85059-10-X.

¹⁴³Tamtéž.

¹⁴⁴Státní oblastní archiv v Zámrsku: Historie archivu. [online]. [cit. 2016 – 2 – 2].

URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/historiearchivu/>>.

¹⁴⁵BENÝŠKOVÁ, Jarmila-VÍCH, František. *Literární Hradec Králové, slovníková příručka*. Hradec Králové: Okresní knihovna Hradec Králové, 1994. s. 172, ISBN 80-85059-10-X.

¹⁴⁶Dle služebního zákona z roku 2015, jsou ředitelé Státních okresních archivů uváděni jako vedoucí archivu.

¹⁴⁷Rozhovor s Mgr. Radkem Pokorným, vedoucí Státního okresního archivu Hradec Králové, Hradec Králové 5. dubna 2016.

¹⁴⁸Státní okresní archiv Hradec Králové: Královéhradecko. [online]. [cit. 2016 – 2 – 2].

URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/kralovehradecko/>>.

6. Významné archiválie

Ve Státním okresním archivu Hradec Králové je mimo jiné uložena jedna ze 175 archivních kulturních památek¹⁴⁹ a to Kniha svědomí města Nového Bydžova 1311 – 1470.¹⁵⁰ Historický archiv města Nového Bydžova je dnes součástí archivního fondu Archivu města Nový Bydžov a patří mezi kmenové archivy Státního okresního archivu Hradec Králové. Tento archivní fond je inventarizován a je přístupný veřejnosti.¹⁵¹ „*Nejstarší listina týkající se Nového Bydžova jako města pochází až z roku 1666 a panovník Leopold I. v ní povolil městu konání výročního trhu. Nejvýznamnější novobydžovskou archiválií uloženou v depotech archivu je archivní památka – Kniha svědomí města Nového Bydžova z let 1311–1470, která je druhou nejstarší knihou v České republice. Na tuto knihu navazuje řada úředních knih – radních protokolů, zápisů pro dobrou paměť, pozemkových knih, evidenčních knih a dalších.*“¹⁵²

Archiv se dále stará o archiválie královéhradeckého okresu a to především o archiválie písemné povahy, které se pro svůj historický význam staly součástí Národního archivního dědictví. Patří sem převážně dokumenty státních úřadů, měst a obcí, soudnictví, školních a přidružených institucí, družstev, spolků a společenstev, církevních institucí apod.¹⁵³

Historický archiv města Hradce Králové je součástí archivního fondu Archiv města Hradec Králové. Archivní fond města Hradce Králové je také přístupný veřejnosti z důvodu inventarizace. Cenný je především městský listář zahrnující nejstarší listinu, která se zmiňuje o Hradci Králové jako o městě a pochází z roku 1225.¹⁵⁴ „*Nejstarší dochovanou městskou knihou města Hradce Králové je torzo Berniho rejstříku z let 1398-1403, který je psán latinsky na pergameni a papíru. Sloužil k evidenci placení daní z nemovitostí a řemesel. Z období po roce 1526 se dochovaly městské knihy v souvislých řadách a sahají až do 19. století. Archivní fond však postihly v 19. století zásadní ztráty, avšak i tak je množství archiválií srovnatelné s jinými královskými městy podobné velikosti.*“¹⁵⁵

---

¹⁴⁹ Archivní kulturní památky jsou archiválie, které vzhledem k době vzniku, obsahu, formě, původci nebo vnějším znakům, mají význam pro dějiny obecné a vzhledem k jedinečnosti nebo původnosti mají mimořádný význam pro společnost. Viz stránky <https://www.mvcr.cz/clanek/kulturni-pamatky.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ Státní okresní archiv Hradec Králové. Historie (online). [cit. 2019-04-04].

URL:< <https://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/historiearchivu/>>.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Státní okresní archiv Hradec Králové. Historie (online). [cit. 2019-04-04].

URL:< <https://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/historiearchivu/>>.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Tamtéž.

Archiválie:

1. Listina Přemysla Otakara I. z roku 1225,
2. Liber documentorum,
3. Městská privilegia,¹⁵⁶
4. Berní rejstřík z let 1398 – 1402/03,
5. Knihy císařských patentů z let 1678 – 1723
6. Mapy, plány města.¹⁵⁷

1. Již jsem zmínila, že nejstarší dochovaná listina vznikla za vlády Přemysla Otakara I. v roce 1225. V ní daruje obyvatelům města Hradce Králové ves Vestec, která patřila bratrům Petrovi a Benedovi. Za ni jim věnoval ves Čistěves a osvobodil je a jejich potomky od služebnosti.¹⁵⁸

2. Od roku 1526 se v archivu uchovávají městské knihy. Liber documentorum I. je nejstarší městskou knihou. Od roku 1532 se začínají psát knihy trhové a dále vznikají knihy svatebních smluv.¹⁵⁹ Mnoho knih týkajících se města bylo v roce 1850 předáno do ochrany soudu, v roce 1930 připadly archivu země České, dále si je převzal Státní oblastní archiv v Zámrsku. Nyní jsou zpět v Hradci Králové.¹⁶⁰

3. K nejnámějším cenným písemnostem patří městská privilegia, která byla sepisována do knih privilegií. Nejstarší privilegia známe z roku 1506, ale bohužel se zachoval pouze fragment.¹⁶¹ Teprve z knihy, která byla vydána v roce 1650, se již dochovalo všech 22 listin. Městská privilegia byla až do roku 1880 ukládána v kanceláři purkmistra. Později byla přenesena do muzea a následně si je v roce 1954 vzal pod ochranu hradecký archiv. V roce 1960 byl vypracován soupis všech privilegií, která městu patřila. Ze 14. století se dochoval i originál listiny ze dne 17. 8. 1308. Byl sepsán Eliškou Rejčkou v Nymburku a potvrzuje práva obyvatel Hradce, Chrudimi, Jaroměře, Vysokého Mýta a Poličky. Nejmladší privilegia jsou vydána v roce 1795 za vlády císaře Františka II., který v této listině potvrzuje městu Hradci Králové dosavadní privilegia.¹⁶²

---

¹⁵⁶ZIMMERMANN-REJMÁNEK–WIPLER–SVATOŇOVÁ. Inventář města Hradce králové (1225 – 1945[1949]), Dějiny archivního fondu a jeho charakteristika, s. IX.

¹⁵⁷Tamtéž.

¹⁵⁸Tamtéž.

¹⁵⁹Tamtéž.

¹⁶⁰ DOMEČKA, LUDVÍK: Stará radnice v Hradci Králové. Pojednání Městského průmyslového a musea v Hradci Králové. č. 16, 1937, nakladem Městského historického musea v Hradci Králové, vydavatelské a nakladatelské podniky v Hradci Králové, s. 12.

¹⁶¹SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Průvodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003, s. 32.

¹⁶²Tamtéž, s. 39 – 40.

6.1. Špatné zacházení s písemnostmi

Existuje mnoho zpráv o špatném zacházení s písemnostmi. Například na to poukazuje podkomoří v roce 1770 v pravidelné zprávě, kterou zasílal na gubernium. Často se odesílaly mylné informace o písemnostech a to převážně z důvodu jejich neznalosti. Například můžeme zmínit, že podkomoří tvrdil, že archiv byl přeházen při pruských kozáckých nájezdech. Nové srovnání písemností v archivu se ujal radní Karel Vydra a po jeho smrti na něj navázal královský rychtář Schneider a radní Bláha.¹⁶³

Ředitel muzea a regionální nadšenec Ludvík Domečka zjistil skutečnost o staré hradecké radnici. On též tvrdil, že písemnosti nebyly nijak uspořádány a stav písemností byl velmi špatný. Vyvrátil teorii o zpusťování archivu pruskými kozáky a byl přesvědčen, že si vše vymysleli úředníci, protože se nedokázali o archiválii postarat.¹⁶⁴ Jediné, s čím souhlasil, bylo, že kozáci město zapálili a část vyhořela.

Další smyšlenou informací je zpráva o rozprodání a zániku písemností. Poprvé byla tato zpráva přednesena na zemském sněmu. Podle ní byly cenné knihy a spisy omylem prodány okresnímu hejtmanství. Lidé si proto mysleli, že Hradec Králové nemá svůj archiv.¹⁶⁵ Většina obyvatel se také domnívala, že došlo ke ztrátě veškerých pamětních knih. Tak tomu rozhodně nebylo. Městské knihy se dochovaly téměř všechny.¹⁶⁶ Ze čtyř byly zachovány tři a jsou dodnes uloženy ve Státním okresním archivu Hradec Králové. Jsou to Libri dokumentorum z roku 1532, 1638 a poslední z roku 1678.

Dochovaly se i zprávy o špatném zacházení s hradeckými archiváliemi i o tom, jak kvůli nedbalosti a špatnému vedení město o písemnosti přicházelo. Tyto informace zmiňuje V. K. Klicpera ve své Pamětní knize města Hradce Králové.¹⁶⁷

Klicpera píše o tom, že roku 1874 vypukl požár papírny a jelikož byl v dosahu i archiv, měly být zničeny i archivní sbírky. Klicpera v knize dále uvádí, že požár nevznikl náhodou.

---

¹⁶³DOMEČKA, LUDVÍK: Stará radnice v Hradci Králové. Pojednání Městského průmyslového a historického musea v Hradci Králové. č. 16, 1937, nákladem Městského historického musea v Hradci Králové, vydavatelské a nakladatelské podniky v Hradci Králové, s. 12.

¹⁶⁴SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Průvodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003, s. 33.

¹⁶⁵V. M. Legenda o královéhradeckém archivu. In: *Časopis společnosti přátel starožitnictví*, 1950, s. 122 – 123.

¹⁶⁶SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Průvodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003, s. 34.

¹⁶⁷ Tamtéž.

Klicpera ve svých zápiscích o hradeckém archivu několikrát upozorňuje na špatné vedení archivu. A přitom vše nasvědčovalo tomu, že se má hradecký archiv stát jedním z největších městských institucí tohoto typu. Zároveň obviňoval některé úředníky z toho, že nedokázali rozpoznat hodnotu jednotlivých archiválií a používali je jako vedlejší materiál. Pro zajímavost Klicpera uvádí, že Jan Nepomuk Stárek získal část Berního rejstříku z let 1390 – 1403 od pana Petřiny, který písemnost používal ve svém krámku jako balicí papír. Berní rejstřík poté do městského muzea přinesl farář V. Kalaš. Do archivu se tato písemnost dostala až ve druhé polovině 20. století.¹⁶⁸

---

¹⁶⁸SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Průvodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003, s. 35.

7. Význam slova archiv

Význam slova archiv se v průběhu let vyvíjel. Dnešní pojetí tohoto slova zahrnuje tři významy:

1. instituce, ve které se ukládají a spravují archiválie,
2. soubor vybraných písemností, které vznikají z činností úřadu, instituce, či jedince a je ukládán do tzv. archivního fondu,
3. nebo budova, do které jsou archiválie ukládány.

Slovo archiv se objevuje nejen v České republice, ale i v řadě dalších zemí například v Řecku, Rusku, Švédku apod. V těchto zemích má různé jazykové tvary, například v Řecku je to archeion (což v překladu původně znamenalo vládní či úřední instituci). V latině se slovo archiv přeloží jako archivum, v Rusku archiv a ve Švédsku arkivet. V historii se uchovávaly jen cenné písemnosti, které byly napsané na hliněných destičkách, papyru, pergamenu a papíru.¹⁶⁹

7. 1. Archivnictví a legislativa

Archivnictví upravuje Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě, a o změně některých zákonů, dále vyhláška č. 645/2004 Sb., kterou se provádí zákon o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, dále nařízení vlády č. 266/2010 Sb., které se týká převodu některých archiválií do zahraničí a vyhláška č. 259/2012 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby.¹⁷⁰ Mezi další významný předpis upravující problematiku archivnictví patří Národní standard pro elektronické systémy spisové služby v aktuálním znění.

7. 2. Archivy a archivnictví

Archivy všestranně pečují o archiválie, dbají na jejich bezpečné uložení, odborně je zpracovávají a také archiválie zpřístupňují veřejnosti.¹⁷¹

---

¹⁶⁹ Fiala, Zdeněk. *Pojem archivu*. AČ 1, 1951, 104–108.

¹⁷⁰ Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě. In: Úplné znění zákona, s. 2.

¹⁷¹ Ministerstvo vnitra ČR, Archivnictví: Archivy a archiválie. [online]. [cit. 2019 – 4 – 4]. URL:<<https://www.mvcr.cz/clanek/archivy-a-archivalie.aspx>>.

„K nahlížení jsou přístupné archiválie starší třicet let, pokud není zveřejnění údajů chráněno zvláštními právními předpisy. Ke studiu se předkládají i archiválie vzniklé před 1. lednem 1990 z činnosti bývalé státní bezpečnosti, společenských organizací a politických stran sdružených v Národní frontě a archiválie, které byly jako dokumenty před převzetím do evidence archiválií veřejně přístupné“¹⁷²

V České republice rozlišujeme v současnosti dva typy archivů:

1. archivy veřejné:

- a. Národní archiv – se zkratkou NA. Tento archiv sídlí v Praze,¹⁷³
- b. Archiv bezpečnostních složek – se zkratkou ABS a rovněž sídlí v Praze,¹⁷⁴
- c. Státní oblastní archivy – používají zkratku SOA. Sídlí ve městech Plzeň, Litoměřice, Praha, Třeboň, Zámorsk. Dále mezi tyto archivy patří Moravský zemský archiv se sídlem v Brně se zkratkou MZA¹⁷⁵ a také Zemský archiv Opava se zkratkou ZA,¹⁷⁶
- d. Specializované archivy – mezi tyto archivy patří například: Archiv kanceláře prezidenta republiky, Archiv Pražské hradu, Archiv Ministerstva zahraničních věcí, Archiv Českého rozhlasu apod.,
- e. Bezpečnostní archivy – mezi tyto archivy patří: Archiv Policie, Archiv Národního bezpečnostního úřadu, Archiv Úřadu pro zahraniční styky a informace, Archiv Ministerstva vnitra ČR a Archiv bezpečnostní informační služby,¹⁷⁷
- f. Archivy územních samosprávních celků – mezi tyto archivy patří: Archiv hlavního města Prahy, Archiv města Brna, Archiv města Opavy, Archiv města Plzně a Archiv města Ústí nad Labem.¹⁷⁸

---

¹⁷² Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě. In: Úplné znění zákona, s. 2.

¹⁷³ Tamtéž. s. 18.

¹⁷⁴ Tamtéž. s. 18.

¹⁷⁵ Tamtéž. s. 20.

¹⁷⁶ Tamtéž. s. 20.

¹⁷⁷ Tamtéž. s. 23.

¹⁷⁸ Tamtéž. s. 24.

2. archivy soukromé - může je zřídit jak fyzická, tak právnická osoba s požadovanou akreditací.¹⁷⁹ Soukromými archivy jsou například Archiv společnosti ŠKODA AUTO a.s., Ústřední archiv společnosti Plzeňský prazdroj, a.s., Archiv Židovského muzea v Praze.¹⁸⁰

Archiválie

Archiválie jsou veškeré záznamy, které jsou vzhledem k době vzniku, obsahu, původu, vnějším znakům a trvalé hodnotě dané politickým, hospodářským, právním, historickým, kulturním, vědeckým nebo informačním významem vybrány ve veřejném zájmu k trvalému uchování a byly převzaty do evidence archiválií. Archivovat lze dále i razítka, pečetidla a jiné hmotné předměty.¹⁸¹ Archiválie jsou ukládány ve veřejných nebo soukromých archivech, jimž byla pro jejich činnost udělena Ministerstvem vnitra akreditace.¹⁸²

Archivní fond

Archivní fond vzniká výběrem z dokumentů, které vycházejí z činnosti původce (myslíme tím fyzickou i právnickou osobu). Pojmenování archivních fondů je dle původce např. rodinný, nebo rodový archiv, archiv fary, archiv obce, nebo města. Systém uspořádání archiválií do archivních fondů je dnes nejobvyklejší. Tento archivní pojem úzce souvisí s provenienčním principem. Jiným typem archivního souboru je archivní sbírka (která je vysvětlena níže). Ovšem pro oba pojmy a všeobecně pro všechny uložené archiválie na území České republiky platí, že jsou součástí Národního archivního dědictví.¹⁸³

Archivní sbírka

Archivní sbírkou se rozumí soubor písemných a příbuzných dokumentů, které vznikly uvědomělou sběratelskou činností jednotlivců nebo přímo archivu. Takovéto dokumenty, jsou cílevědomě scelovány a mají jeden nebo více společných znaků. Archivní sbírku mohou tvořit například noviny, fotografie, plakáty a další.¹⁸⁴

---

¹⁷⁹ Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě. In: Úplné znění zákona. s. 24 - 25.

¹⁸⁰ Česká archivní společnost: soukromé archivy. [online]. [cit. 2019 - 4 - 4].

URL:<<http://cesarch.cz/archivnictvi/adresar-archivu/soukrome-archivy/>>.

¹⁸¹ ¹⁸¹ Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě. In: Úplné znění zákona. s. 3.

¹⁸² Informace poskytla paní Mgr. Andrea Svatoňová archivářka. Hradec Králové 16. dubna 2019.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Tamtéž.

Archivní pomůcka

„Archivní pomůcka se vytváří při archivním zpracování a slouží pro evidenci a orientaci o obsahu a časovém rozsahu archivního souboru nebo jeho částí. Vytváří se a zpřístupňuje se badatelům v listinné i v digitální podobě. Archiv nebo kulturně vědecké instituce, která popisované archiválie vede v základní, druhotné nebo ústřední evidenci Národního archivního dědictví, vždy uchovává příslušnou archivní pomůcku v listinné podobě.

Archivní pomůcky se člení na:

- *Základní: prozatímní inventární seznam, dílčí inventář, inventář, sdružený a skupinový inventář a katalog*
- *Speciální: rejstřík, tematický katalog, soupis dokumentů a tematický rejstřík*
- *Referenční: soupis fondů, popis fondu, průvodce a edice“¹⁸⁵*

---

¹⁸⁵ Ministerstvo vnitra ČR, Archivnictví: Archivní pomůcky. [online]. [cit. 2019 – 4 – 4]. URL:<<https://www.mvcr.cz/clanek/archivni-pomucky.aspx>>.

8. Publikace vydávané archivem

Státní okresní archiv Hradec Králové vydává, jako každý archiv publikace svého regionu. Na těchto publikacích spolupracovali archiváři působící přímo v archivu, kteří zpracovali kvalitní dějiny, týkají se především královéhradeckého regionu. Objevuje se zde například publikace dosud nepřekonaného zpracování renomovaného historika a slavisty PhDr. Jaromíra Mikulky, CSc. jehož čtyřsvazkové dílo (které je zmíněno v bodu a), viz níže) vycházelo v Nadaci Historica.¹⁸⁶ Dále jsou zde uvedeny i další neméně známé publikace:

- a. *„Dějiny Hradce Králové do roku 1850*
- b. *Jaro, invaze a normalizace na Královéhradecku*
- c. *Válka 1866 na Královéhradecku*
- d. *Nechanická aféra 1947*
- e. *Radnice v Hradci Králové*¹⁸⁷

Dále Státní okresní archiv Hradec Králové spolu s Muzeem Východních Čech, Studijní a vědeckou knihovnou, Galeríí moderního umění a Knihovnou města HK už od roku 2004 vydává historický sborník s názvem Královéhradecko.¹⁸⁸ Jsou to:

- a. *Královéhradecko 1/2004,*
- b. *Královéhradecko 2/2005,*
- c. *Královéhradecko 3/2006,*
- d. *Královéhradecko 4/2007,*
- e. *Královéhradecko 5 – 6/2009,*
- f. *Královéhradecko 7/2010,*
- g. *Královéhradecko 8/2011,*¹⁸⁹
- h. *Královéhradecko 9/2014.*¹⁹⁰

---

¹⁸⁶ Informace poskytla Mgr. Andrea Svatoňová archivářka. Hradec Králové 16. dubna 2019.

¹⁸⁷ Státní okresní archiv Hradec Králové: Publikační činnost. [online]. [cit. 2016 – 2 – 2].

URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/publikacnicinnost/>>.

¹⁸⁸ Státní okresní archiv Hradec Králové: Královéhradecko – historický sborník. [online]. [cit. 2016 – 2 – 2].

URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/kralovehradecko/>>.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ Tamtéž.

8. 1. Charakteristika archivního souboru

Fond Státního okresního archivu v Hradci Králové je založen pod signaturou HK – AA a má časový rozsah od roku (1951) 1953 do roku 2002 (2004). Tento fond má 394 inventárních a 131 evidenčních jednotek. Tento fond má 64 knih, 31 kantonů, 21 kartoték a 15 podacích protokolů.

Písemnosti, které vznikly z činnosti archivu, jsou rozděleny do tří manipulačních období. A jsou to tato:

1. Městský a okresní archiv – (1952) 1953 – 1960,
2. Okresní archiv – 1960 – 1990,
3. Státní okresní archiv - 1990 – 2002 (2004).¹⁹¹

1. Písemnosti týkající se archivu z let 1952 jsou součástí archivního fondu Archiv města Hradce Králové a jsou evidovány v evidenci NAD pod číslem 283. Mezi lety 1953 – 1960 archiv ukládal knihy přírůstků, knihy návštěv i návštěv badatelů. Patří sem ještě deníky archivářů, ve kterých je zachycena každodenní činnost pracovníků archivu. Také jsou dochovány protokoly z let 1953 – 1960.

2. Dalším obdobím jsou léta 1960 – 1990. Z tohoto období má archiv knihy úbytků z let 1987 – 2004 dále to jsou knihy přírůstků do knihovny z let 1963 – 1993, knihy návštěv, přírůstkový seznam starých výtisků apod.

3. V posledním období, které se datuje od roku 1990 – 2002 se zde uchovala kniha přírůstků z let 1998 – 2002, knihy návštěv, seznam inventářů, katalogů, pamětních knih a ověřovací kniha z let 1998 – 2002.¹⁹²

Z počátku se písemnosti řadily jen chronologicky kvůli tomu, že nebyl používán žádný spisový plán. Ovšem od roku 1976 do roku 2002, byly veškeré písemnosti zařazeny podle vydané Instrukce Ministerstva vnitra, republiky Československé ze dne 25. května 1976 čj. VS/1 – 2346/76. Součástí Instrukce byl také Skartační plán.

---

¹⁹¹ SVATOŇOVÁ, Stanislava. Inventář Státní okresní archiv Hradec Králové ([1951]1953 – 2002 [2004]): III. *Archivní charakteristika archivního fondu*. 2011, s. 11.

¹⁹² Tamtéž.

Ten se týkal také organizací řízených nebo spravovaných Národními výbory v úseku archivnictví. Vnitřní skartace byla provedena panem Leopoldem Rejmánkem v roce 1975. Další vnitřní skartace byla provedena v roce 2011 a během ní bylo vyřazeno 4, 80 běžných metů.¹⁹³

Fond týkající se Státního okresního archivu Hradec Králové, je velmi cenným materiálem. Už jen díky tomu, že se v něm nachází historie této začínající instituce. Dochoval se celistvý spisový materiál, ale bohužel zcela chybějí zápisy ze schůzí pracovníků a ředitelů. Dalším velmi cenným materiálem archivu jsou zprávy o činnosti, korespondence a také badatelská agenda.¹⁹⁴

---

¹⁹³ SVATOŇOVÁ, Stanislava. Inventář Státní okresní archiv Hradec Králové ([1951]1953 – 2002 [2004]): III. *Archivní charakteristika archivního fondu*, 2011, s. 12.

¹⁹⁴ Tamtéž. s. 15.

9. Badatelna archivu

Badatelna se nachází v prvním patře budovy. Na prosklených dveřích je viditelně umístěna informační tabule s otevírací dobou pro veřejnost. Badatelna je k dispozici každé pondělí a středu od 8:00 do 17:00. Po dohodě s vedoucím archivu nebo s obsluhou badatelny může badatel tento prostor využívat i mimo badatelské dny. Badatelé se ohlašují zvonkem u vchodových dveří. Osobní věci si mohou uložit v zamykatelných skříňkách. Každý návštěvník je povinen se zapsat a uvést důvod své návštěvy. Badatelům je k dispozici určený specializovaný pracovník, který se snaží vyhovět jejich požadavkům.¹⁹⁵

Pro zajištění bezpečnosti je v badatelně nainstalován kamerový systém. Pohyb v celém prostoru tak nepřetržitě sledují zaměstnanci archivu. Badatelna je vybavena počítači, stoly a židlemi. Je velice příjemné sdělit, že se v badatelně hradeckého archivu dosud ještě nic neztratilo. Byly zaznamenány pokusy nadšených badatelů si něco odnést. Převážně se jednalo o poštovní známky, ale ani ty se jim nepodařilo odcizit.¹⁹⁶

Zpřístupňování archiválií badatelům je upraveno zákonem č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů. Dále se řídí vyhláškou č. 645/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů a také badatelským řádem.¹⁹⁷

9. 1. Pravidla badatelny

Každý badatel při své první návštěvě musí vyplnit tzv. badatelský list. Základní údaje o své osobě potvrdí vlastnoručním podpisem (postupuje se dle zákona o ochraně osobních údajů – zák. č. 191/2019 Sb. o ochraně osobních údajů). Vyplněný formulář zkontroluje pověřená osoba archivu, případně vyzve badatele k jejich doplnění. Dalším krokem je vyplnění žádosti o předložení nebo objednávky archiválií. Objednané archiválie mohou být k dispozici již následující badatelský den nebo se badatel domluví na jiném termínu.

---

¹⁹⁵Státní okresní archiv Hradec Králové. Badatelna. [online]. [cit. 2019-04-04].

URL: < <http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/badatelna/>>.

¹⁹⁶ SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Přívodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003, s. 46.

¹⁹⁷Státní okresní archiv Hradec Králové. Badatelna. [online]. [cit. 2019-04-04].

URL: < <http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/badatelna/>>.

Badatel si také může archiválie do badatelny objednat přes internet pomocí elektronické objednávky archiválií, popřípadě e-mailem nebo telefonicky. V případě, že badatel potřebuje v badatelně použít jakýkoliv fotoaparát nebo reprodukční zařízení, musí vyplnit žádanku.¹⁹⁸ *“Nahlížení do archiválií je zdarma, další reprografické a rešeršní služby jsou zpoplatněny dle platného ceníku.”*¹⁹⁹

9. 1. 1. Jak se v badatelně chovat

- a. Badatel musí do badatelny přijít jen s volnými listy papíru, psát může pouze obyčejnou tužku. Přinesený fotoaparát případně počítač musí být bez obalu.
- b. V případě více vyžádaných archiválií je dostává badatel postupně a to kvůli kontrole.
- c. Badatel nahlíží jen do archiválií, které mu obsluha zapůjčila.
- d. Obsluha vše po badateli zkontroluje. Musí jí být badatelem umožněna prohlídka jeho poznámek případně i zápisu v počítači.
- e. Pokud badatel nebude respektovat pravidla badatelského řádu, bude mu ihned zakázán přístup k archiváliím.
- f. Podle nových pravidel musí badatel pracovat s bílými rukavicemi, pokud listuje v archiváliích.²⁰⁰

9. 1. 2. Další informace

Badatelnu vede pan Mgr. Jan Košek, který vyřizuje i elektronické objednávky. Mimo něho se v badatelně střídají i další pracovníci archivu, kteří dohlíží na správný chod badatelny. Badatelé objednávku archiválií mohou zadat pouze v internetovém vyhledávači Internet Explorer.

Archiv má také E-badatelnu, kde je možné si digitalizované archiválie prohlížet. V této E-badatelně jsou zahrnuty pamětní knihy obcí, nejstarší listiny, listy úředních knih z fondu města Hradce Králové i z fondu města Nový Bydžov. V současné době jsou všechny sčítací operáty v E-badatelně digitalizovány a jsou k dispozici na stránkách archivu. Výjimkou je sčítání z roku 1921, které bylo z webu dočasně staženo. Operáty z těchto let budou opět k dispozici až v roce 2026.²⁰¹

---

¹⁹⁸Státní okresní archiv Hradec Králové. Badatelna. [online]. [cit. 2019-04-04].

URL: < <http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/badatelna/>>.

¹⁹⁹Tamtéž.

²⁰⁰Tamtéž.

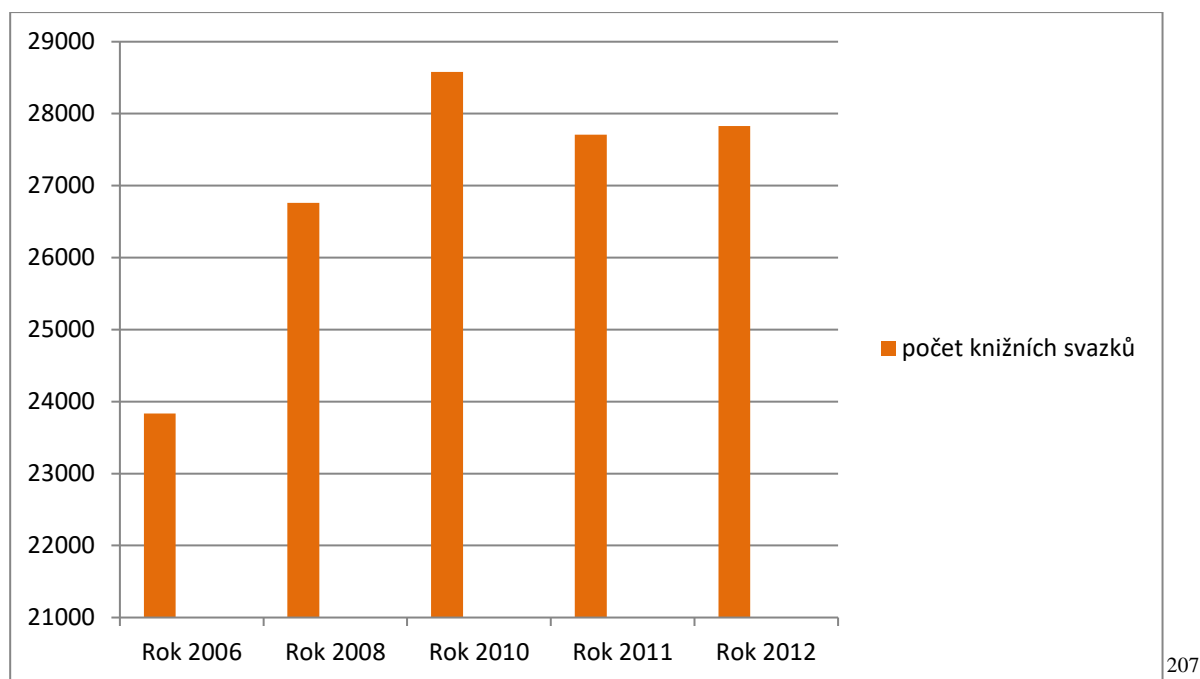
²⁰¹Tamtéž.

9.1.3. Knihovna archivu

„Knihovna Státního okresního archivu v Hradci Králové je evidována Ministerstvem kultury České republiky pod evidenčním číslem 4778/2003 jako knihovna specializovaná. Knižní fond obsahuje regionální a historicky zaměřené tituly.“²⁰² Knihovna tohoto archivu je vybavená rozsáhlým knižním fondem z let 1953 – 2004,²⁰³ zaměřuje se na publikace o Hradci Králové a okolí, najdeme v ní i sborníky a encyklopedie. Knižní fond čítá ke dni 31. 12. 2018 přes 30 tisíc kusů, z nichž některé tvoří periodika a monografie.²⁰⁴

Ve svých počátcích v roce 1955 měla knihovna celkem 1 350 zkatologizovaných děl.²⁰⁵ V roce 1991 byla knihovna přesunuta do centrály archivu, která sídla již v ulici Škroupova a obsahovala 7 906 knižních jednotek.²⁰⁶

Počet knižních svazků v jednotlivých letech

²⁰²Státní okresní archiv Hradec Králové. Knihovna. [online]. [cit. 2016-02-02].

URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/knihovna/>>.

²⁰³SVATOŇOVÁ, Stanislava. Inventář Státního okresního archivu Hradec Králové ([1951]. 1953–2002 [2004]): IV. *Stručný rozbor obsahu archivního souboru*. 2011, s. 15.

²⁰⁴Informace poskytla Mgr. Andrea Svatoňová archivářka. Hradec Králové 16. dubna 2019.

²⁰⁵SOka HK. Plány práce – čtvrtletní, event. pololetní (1953–1959), inv. č. 18, evidenční jednotka kt1, ukl. č. 9.

²⁰⁶Informace poskytla Mgr. Andrea Svatoňová archivářka. Hradec Králové 16. dubna 2019.

²⁰⁷Tamtéž.

Závěr

Bakalářská práce s názvem *Historie Státního okresního archivu v Hradci Králové od jeho počátků do současnosti* je zaměřena na zpracování historie Státního okresního archivu Hradec Králové od jeho počátku do současnosti. Popisuje legislativní rámec a další okolnosti, které v minulosti vývoj archivu ovlivnily.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zachycení historie Státního okresního archivu Hradec Králové se zaměřením na obecnou historii archivu, vývoj struktury archivu, strukturu archivních fondů, významné archiválie a legislativu. Dále popisuje osvětovou a publikační činnost archivu a významné osobnosti z řad jeho zaměstnanců. Druhotným cílem práce bylo seznámení se stručnou historií města Hradce Králové ve vazbě na vznik archivu a seznámení s významnými osobnostmi města.

V úvodu práce je stručně popsán historický vývoj města Hradce Králové související s pozdějším vznikem a utvářením archivu, nejdůležitějšími a zároveň nejstaršími listinami, dále pak s významnými osobnostmi města i samotného archivu. V dalších částech byl věnován prostor historii vzniku Státního okresního archivu Hradec Králové včetně historie archivnictví, metod ukládání archiválií, které se používaly ještě před založením archivu a vznikem jeho samotných budov. Podstatná část práce byla věnována současnosti archivu.

Materiály ke zpracování této práce byly získány z několika zdrojů. Byly to výroční zprávy (někdy také použité z internetového zdroje), korespondence, literatura, archivní fond Státního okresního archivu Hradec Králové, webové stránky a rozhovory se zaměstnanci archivu. Ze studia výročních zpráv, které zachycují činnost archivu, vyplývá, že se archiv zejména ve svých začátcích potýkal s překážkami, které bránily jeho rozvoji. Zřejmě největší problém lze spatřit v prostorovém zabezpečení archivu, který spočíval v jeho neustálém stěhování. S tím úzce souvisely také nevhodné pracovní podmínky pro odbornou práci archivářů. Tento stav byl uspokojivě vyřešen v podstatě až v roce 1990, kdy byl archiv definitivně přestěhován do současné budovy ve Škroupově ulici.

Velkým přínosem byla možnost rozhovorů s vedoucím archivu i jednotlivými zaměstnanci, kteří poskytli bližší informace o činnosti a chodu Státního okresního archivu Hradec Králové. Dle nejnovější informace je od 1. března 2019 novým ředitelem/vedoucím pan Mgr. Martin Landsmann.

I přes nelehký počátek své činnosti se archiv dokázal vypracovat do dnešní podoby a dokáže tak plnohodnotně plnit svoji funkci jak z pohledu odborné péče o archiválie, jejich zpřístupňování a využívání, tak i z pohledu odborné publikační a osvětové činnosti. Tak tomu například dokládá informace ze stránek archivu: *„V rámci uzavřené smlouvy mezi královéhradeckým římskokatolickým biskupstvím a Oblastním archivem v Zámrsku jsou v hradeckém okresním archivu kromě farností a vikariátu okresu uloženy též archivní fondy centrálních biskupských úřadů, kromě biskupského archivu tedy královéhradecké konsistoře, semináře, charity a ústavu Borromea.“*²⁰⁸

Závěrem práce lze tedy říci, že Státní okresní archiv Hradec Králové se dnes pohybuje ve stabilním prostředí z pohledu legislativní regulace archivnictví a spisové služby. Jeho činnost je zajištěna jak z pohledu personálního, tak i prostorového. Pod odborným vedením dochází k jeho rozvoji v rámci regionu, což dokládá i zvýšený zájem o jeho služby.

---

²⁰⁸Státní okresní archiv Hradec Králové. Historie (online). [cit. 2019-04-04].
URL:< <https://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/historiearchivu/>>.

Seznam pramenů a literatury

Archivní pomůcky a prameny

- SOkA HK. Berní rejstřík města Hradec Králové (1390-1403), Kn. 1, NAD 283.
- SOkA HK. Klicperova pamětní kniha (1836-1870), inv. č. 515, Kn. 226, NAD 283.
- SOkA HK. Plány práce – čtvrtletní, event. pololetní (1953 – 1959).
- SOkA HK. Zápisy o ustanovení okresního archivu pro okres Hradec Králové ke dni 4. 5. 1960.
- SOkA HK. Zprávy o činnosti – pětileté ((1976 – 1980), (1981 – 1985), (1986 – 1990)).
- SOkA HK. Třesovice – depozitář – zápisy z kontrolních dnů, stavební povolení, rozpočet na přestavbu (1979 – 1990).
- SOkA HK. Zprávy o činnosti – roční (1982), (1961 – 1989).
- SOkA HK. Zprávy o činnosti – roční (1990 – 1997).
- SOkA HK. Zprávy o činnosti – roční (1990), (1990 – 1997).
- SOkA HK. Zprávy o činnosti – roční (1991), (1990 – 1997).
- SOkA HK. Zprávy o činnosti – roční (1993), (1990 – 1997).
- SOkA HK. Zprávy o činnosti – roční (1994), (1990 – 1997).
- SOkA HK. Zprávy o činnosti – roční (1995), (1990 – 1997).
- SOkA HK. Zprávy o činnosti – roční (1996), (1990 – 1997).
- SOkA HK. Zprávy o činnosti – roční (1997), (1990 – 1997).
- SOkA HK. Zprávy o činnosti – roční (1998), (1998 – 2001).
- SOkA HK. Zprávy o činnosti – roční (2000), (1998 – 2001).
- SOkA HK. Zprávy o činnosti – roční (2001), (1998 – 2001).
- SVATOŇOVÁ, Stanislava. Inventář Státní okresní archiv Hradec Králové ([1951] 1953 – 2002 [2004]).
- ZIMMERMANN – REJMÁNEK – WIPLER – SVATOŇOVÁ. Inventář města Hradce Králové (1225 – 1945[1949]).

Prameny ústní povahy

- Mgr. Helena Pochobradská, Ph.D., vedoucí Oddělení archivní metodiky, předarchivní péče a správy podnikových fondů Hradec Králové, v Hradci Králové 11. května 2016,
- Mgr. Radek Pokorný, vedoucí Státního okresního archivu Hradec Králové, Hradec Králové 5. dubna 2016,
- Mgr. Andrea Svatoňová, archivářka Státního okresního archivu Hradec Králové, Hradec Králové 16. dubna 2019.

Prameny institucionální povahy

- Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě. In: Úplné znění zákona.

Literatura

- BENÝŠKOVÁ, Jarmila-VÍCH, František. *Literární Hradec Králové, slovníková příručka*. Hradec Králové: Okresní knihovna Hradec Králové, 1994. s. 115, ISBN 80-85059-10-X.
- BĚLINA, PAVEL. Ze správní a hospodářské agendy města Hradce Králové ve 14. a na poč. 15. stol. In *Sborník archivních prací*, r. 23, 1973.
- Biskupské gymnázium B. Balbína. *Almanach v Hradci Králové*, Hradec Králové, 1997.
- DOMEČKA, LUDVÍK. *Stará radnice v Hradci Králové*. Pojednání Městského průmyslového a historického musea v Hradci Králové. č. 16, 1937, nákladem Městského historického musea v Hradci Králové, vydavatelské a nakladatelské podniky v Hradci Králové.
- Fiala, Zdeněk. *Pojem archivu*. AČ 1, 1951, 104–108.
- HOFFMANOVÁ, JAROSLAVA – PRAŽÁKOVÁ, JANA. *Bibliografický slovník archivářů českých zemí*. Praha: Libri, 2000.
- MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové do roku 1850*. Nadace Historica. Hradec Králové, sv. I/1, ISBN 80-900048-9-X.
- SVATOŠOVÁ, ANDREA. Diplomová práce: *Průvodce po dějinách a archivních fondech Státního okresního archivu v Hradci Králové*. Ústí nad Labem, 2003.
- TURČÍN, Oldřich – BIČÍK, Zdeněk. *Okresní archivy východočeského kraje: Soupis archivních fondů*. 1968, Pardubice.
- ZIKMUND, J. – POSPÍŠILOVÁ, J. *Fotoalbum města Hradce Králové (1866 – 1918)*, Hradec Králové: Garamon, 2002.

Časopisecké studie

- V. M. Legenda o královéhradeckém archivu. In: *Časopis společnosti přátel starožitnictví*, 1950.

Online zdroje

- Historická dílna: Prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc.
URL:<<http://www.historickadilna.fpe.zcu.cz/Lenderova.htm>>.
- Hradec Králové město na dlani
URL:<<http://historie.hradeckralove.cz/>>.
- Infocentrum Hradec králové
URL:<<http://www.hkinfo.cz/rozcestnik.html>>.
- Ministerstvo vnitra České republiky – archivnictví
URL:<<http://www.mvcr.cz/clanek/archivy-a-archivalie.aspx>>.
- ORP Hradec Králové
URL:<<http://mapy.kr-kralovehradecky.cz/prumzony/cz/HK-zakladni-charakteristika.htm>>].
- Průvodce po osobních fondech a rodinných fondech
URL:<<http://vychodoceskearchivy.cz/stare/hk/x.htm>>.
- Státní okresní archiv Hradec Králové
URL:<<http://vychodoceskearchivy.cz/hradeckralove/>>.
- Státní okresní archiv Zámrska
URL:<<http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/historiearchivu/>>.
- Státní oblastní archiv: Výroční zpráva za rok 2005
URL: <<http://vychodoceskearchivy.cz/wp-content/uploads/2011/09/vz2005.pdf>>.
- Státní oblastní archiv v Zámrsku: Výroční zpráva 2006
<<http://vychodoceskearchivy.cz/wp-content/uploads/2011/09/vz2006.pdf>>.
- Státní oblastní archiv v Zámrsku: Výroční zpráva 2008
<http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/files/2012/02/vz_soaz_2008.pdf>.
- Státní oblastní archiv v Zámrsku: Výroční zpráva 2009
<http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/files/2012/02/vz_soaz_2009.pdf>.
- Státní oblastní archiv v Zámrsku: Výroční zpráva 2010
URL:<<http://vychodoceskearchivy.cz/wp-content/uploads/2011/09/vyrocnizprava2010.pdf>>.

- Státní oblastní archiv v Zámrsku: Výroční zpráva 2011
URL:<http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/files/2012/02/vz_soaz_2011.pdf, >.
- Státní oblastní archiv: Výroční zpráva za rok 2012
URL:<<http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/files/2012/02/Výroční-zpráva-za-rok-2012.pdf>>.
- Státní oblastní archiv: Výroční zpráva za rok 2013
URL:<<http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/files/2012/02/Výroční-zpráva-SOAZ-za-rok-2013.pdf>>.
- Státní oblastní archiv: Výroční zpráva za rok 2014
URL:<http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/files/2012/02/Výroční_zpráva_SOAZ_2014.pdf>.

Resumé

This bachelor thesis titled “The History of State District Archive of Hradec Králové” from its inception until the present is aimed on mapping out the initial history of archive until the present.

Speaking about a history of this institution we have to get back to its beginning when the materials were gathered in chests at the town hall. At the beginning of forming this institution at that time the town archives had to deal with very awkward situations due to constant changes of buildings. I must note that by reading of many annual reports I convinced myself that the directors and archivists by themselves were fighting with this big problem. I also involved a history of Hradec Králové in my thesis marginally, because I find it important just to mention it briefly. Even the important documents, privileges and also the Tax register belonged to this town. I am sorry that people in former times weren't interested in keeping the documents and that they didn't realize what value would the archival records have had for the future generations. From these reasons the town was losing its valuable documents. The substantiated fact which is listed in town chronicle by Václav Kliment Klicpera deals with the information that the Tax register was being used as a wrapping paper and that is totally inconceivable for us at present.

During the gaining the documents for this thesis I was pleased to communicate with the employees of the archive and learn some interesting and valuable information from them. I find very positive that the archive carries out excursions for students of basic schools, high schools and universities. Thanks to this the visitors can learn something about functioning and running the State District Archives. For the archive it is surely very important that it has a stable building and this is appreciated by not only employees but also researchers. It was pleasant to find out that people are more and more interested in the matter of archival documents also thanks to good-looking archive's websites.

At the end I would like to tell that I managed to collect a great amount of information for this topic. I trust that I worked out my topic as comprehensively as possible and it can be a benefit for further studies of historical field.

Seznam zkratek

JAF – Jednotný archivní fond

KS MV – Krajská správa Ministerstva vnitra

MNV – Městský Národní výbor

NAD – Národní archivní dědictví

ONV – Okresní Národní výbor

PEvA – Povinná evidence archivu = Program pro evidenci archiválií

SOkA HK – Státní okresní archiv Hradec Králové

VŠCHT - Vysoká škola chemicko – technologická

Přílohy:

Obr. 1 Budova Záložního úvěrového ústavu v Hradci Králové, dřívější sídlo archivu.

Obr. 2. Budova dnešního archivu ve Škroupově ulici.

Obr. 3. Depozitář v Pospíšilově ulici z roku 1954.

Obr. 4. Depozitář v Třesovicích po vichřici.

Seznam příloh

Obr. 1. Budova tehdejšího archivu na Velkém náměstí.

SOkA HK, Fotografie: *Dům číslo 139/140, I – 27.*

Obr. 2. Dnešní budova archivu

SOkA Hk, Fotografie: *hlavní budova archivu Škroupova ulice.*

Obr. 3. Depozitář v ulici Pospíšilova

SOkA Hk, Fotografie: *depot Pospíšilova ulice, 1954.*

Obr. 4. Depozitář v Třesovicích po vichřici

SOkA HK, Fotografie: *Třesovice.*